

ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ‘ਚ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਮੋਤੀਆ ਬਿਦ ਦਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ

ਜਗਰਾਉਂ (ਸੰਜੀਵ ਅਰੋੜਾ)-ਜਗਰਾਉਂ ਦੇ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੋਤੀਆ ਬਿੱਦ ਦੀ ਸਰਜਰੀ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ 85 ਸਾਲਾ ਬਿਰਧ ਮਾਤਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਮੋਤੀਆ ਬਿੱਦ ਦਾ ਸਫਲ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਲੈਂਜ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਸਰਜਰੀ ਤੇ ਲੈਂਜ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਫ਼ਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਜਗਰਾਉਂ ਦੇ ਐੱਸ.ਐੱਮ.ਓ. ਡਾ. ਅਮਨ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀਆ ਬਿੱਦ ਦੇ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਸਨ। ਹੁਣ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸਰਜਨ ਡਾ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਲੈਂਜ ਪਾ ਕੇ ਮੋਤੀਆ ਬਿੱਦ ਦਾ ਸਫਲ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਡਾ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 85 ਸਾਲਾ ਮਾਤਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਸਤਰੇ ‘ਤੇ ਹਨ ਤੇ ਅਧਰੋਂਗ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਜਰੀ ਕਰਨਾ ਕਈ ਵਾਰ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸਰਜਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰ ਅਕਸਰ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਸਰਜਰੀ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਂਜ ਵੀ ਮੁਫ਼ਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜਗਰਾਉਂ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀਆ ਬਿੱਦ ਦੀ ਸਰਜਰੀ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਹਿਮ ਸ਼ਹੂਲਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਧਾਇਕ ਸੇਖੋਂ ਤੇ ਡੀ ਸੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ

ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ (ਐਲਿਗਜੈਂਡਰ ਭਿਸੂਜਾ)-ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ 2026 ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਧਾਇਕ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰਾਹੁਲ ਚਾਬਾ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮੀਖਿਆ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ।ਵਿਧਾਇਕ ਸੇਖੋਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੇਲਾ 19 ਤੋਂ 23 ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਦੇ ਕਰਾਵਟ ਮੇਲਾ 19 ਤੋਂ 28 ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਦਾਣਾ ਮੰਡੀ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰੱਖਿਆ, ਸਫ਼ਾਈ, ਸਿਹਤ, ਟ੍ਰੈਫ਼ਿਕ ਤੇ ਪਾਰਗਿਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ।ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸੇਖੋਂ ਟੈਂਡਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਡੀ.ਸੀ. ਸੰਦੀਪ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਐੱਸ.ਡੀ.ਐੱਮ. ਪੁਨੀਤ ਸ਼ਰਮਾ ਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਘੁੱਲੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਨ ‘ਤੇ ਕੀਤਾ ਸਨਮਾਨਤ

ਧੂਰੀ (ਮਹਿਤ ਗਗਰ, ਮਨਹਰ ਸੱਗੂ)-ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚਾਰਜ ਰਾਜਵੰਤ ਸਿੰਘ ਘੁੱਲੀ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਨ ‘ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਇਕੱਤਰ ਸਰਪੰਚਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੋਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ‘ਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਰਾਜਵੰਤ ਸਿੰਘ ਘੁੱਲੀ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਾ ਕੇ ਆਮ ਘਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਰਪੰਚ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਭਲਵਾਨ, ਸਰਪੰਚ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਖੇੜੀ ਜੱਟਾਂ, ਸਰਪੰਚ ਰਾਜੂ ਬਰਤਵਾਲ, ਸਰਪੰਚ ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਕਲੋਸ਼ੀ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸ਼ਰਮਾ ਜਗਾਂਗੀਰ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੀ ਭੁੱਲਰਹੋੜੀ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਲਾਸੋਰ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਹੱਗੁ, ਸਰਪੰਚ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਈਸੀ, ਸਰਪੰਚ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਪੀ ਮੀਸ਼ਮਾ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਮਾਲ ਸਮੇਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ‘ਚ ਪੰਚ, ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਪੰਤਵੰਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੈੱਕਅੱਪ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ

ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 125 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੈੱਕਅਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾਹਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਰਮਨ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਰਵੀ ਬਾਲਾ ਨੇ ਆਪੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕਰਕੇ ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਔਨਕਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਤਵੰਤੇ ਜੱਜਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਟਾਫ ਦੀ ਪੁੱਸੀਆ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਪੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹੱਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 125 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੈੱਕਅਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਔਨਕਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

21,550 ਕਿੱਲੋ ਸ਼ੱਕੀ ਮਿਲਾਇਤੀ ਘਿਓ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਟਰੱਕ ਗੀਤਾ ਸ਼ਬਤ

ਫਰੀਦਕੋਟ/ਕੋਟਕਪੂਰਾ (ਐਲਿਗਜੈਂਡਰ ਭਿਸੂਜਾ/ਰਫਪਾਲ ਭੁੱਲਰ)-ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟਯੋਗੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।ਹਿਮ ਤਹਿਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਟੀਮ ਨੇ ਗੁਪਤ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਦੇ ਫੋਕਲ ਪ੍ਰਜਾਇਟ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।ਟੀਮ ਨੇ 21,550 ਕਿਲੋ ਗੈਰ-ਮਿਆਰੀ ਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਮਿਲਾਵਟੀ ਘਿਓ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਫਰੀਦਕੋਟ ਡਾ. ਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਗਲਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਘਿਓ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਸੀਲ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਫੂਡ ਲੈਬਾਰਟਰੀ, ਖਰੜ ਜਿੱਥੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਐਂਟਿਮ ਕਾਰਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇਗੀ।ਫਿਲਹਾਲ, ਸੂਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਪੁਲਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।ਜ਼ਮਾਇਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਪੰਜਾਬ ਜੀ ਅਮਿਤ ਜੋਸ਼ੀ ਤੇ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਰਾਏ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯੀਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੁਚੱਜਾ ਤਾਮੇਲ ਮਿਲਾਵਟਯੋਗ ‘ਤੇ ਨੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ।ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਟੈਂਡਰਡਸ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਇਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਮਿਤ ਜੋਸ਼ੀ, ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਅਫ਼ਸਰ ਅਮਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਮਾਨਸਾ), ਨਵਦੀਪ ਚਾਹਲ (ਫਰੀਦਕੋਟ) ਤੇ ਸਹਾਇਕ ਫੂਡ ਬ੍ਰਾਂਚ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ‘ਚ ਕੱਢੀ ਕਲਸ਼ ਯਾਤਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਪਾਲ, ਪੁਸ਼ਾ)-ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਰੋਡ ਸਥਿਤ ਭੋਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ 108 ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਵਿਖੇ ਮਹੰਤ ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ 108 ਮਹੰਤ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ 12 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਬੰਡ ਰਮਾਇਣ ਪਾਠ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।ਸ੍ਰੀ ਰਮਾਇਣ ਪਾਠ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਰਾ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਲਸ਼ ਯਾਤਰਾ ਕੱਢੀ ਗਈ, ਜੋ ਸਵੇਰੇ ਕਰੀਬ ਨੌ ਵਜੇ ਭੋਰੇ ਤੇ ਆਰੰਭ ਹੋਈ।ਕਲਸ਼ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ 31 ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਕਲਸ਼ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਹਰਮ ਪੰਜੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ।ਅਸਮਾਨ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤੇ ਵੀਰ ਧਰਮੋਗ ਬਲੀ ਜੀ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਉੱਤਿਆ।ਕਲਸ਼ ਯਾਤਰਾ ਭੋਰੇ ਤੋਂ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਰੋਡ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਟਿੱਬੀ ਸਾਹਿਬ ਰੋਡ ਸਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਭਵਨ ਪਹੁੰਚੀ, ਜਿੱਥੇ ਬਜ਼ਾਬੂਆਂ ਨੇ ਮੰਝਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਕਲਸ਼ ਯਾਤਰਾ ਵਾਪਸ ਟਿੱਬੀ ਸਾਹਿਬ ਰੋਡ ਤੋਂ ਭੋਰੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ, ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਰਮਾਇਣ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ।ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਕੁਸ਼ਣ ਹਿੰਗੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ, ਰੋਪਣ ਕੁਸ਼ਣ, ਰਾਕੇਸ਼ ਗੋਇਲ ਸੋਨੂੰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 13 ਸਤੰਬਰ (ਐਤਵਾਰ) ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸਭਾ ਦੱਖ ਵਜੇ ਸ੍ਰੀ ਰਮਾਇਣ ਪਾਠ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਤੇਜ਼ੀਗੀ।

‘ਖੇਡਾਂ ਵਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ’ ਸ਼ਲਘਾਯੋਗ ਕਰਮ : ਜਸਵਿੰਦਰ ਟੀਨੂੰ

ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਲਵਲੀ ਕੁਮਾਰ)-ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ‘ਖੇਡਾਂ ਵਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ’ ਖੇਡਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਲਘਾਯੋਗ ਉਪਾਅ ਹੈ।ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਟੀਨੂੰ ਨੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ

ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਖੇਡਾਂ ਵਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ’ ਰਾਹੀਂ ਪਿੱਛਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਗਲਤ ਖੁਭਾਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬੀਵਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਮੇਸ਼ ਮੀਡੀਆ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਰਕਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਯੂਥ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੀ ਕੇ ਯੂ ਏਕਤਾ ਉਗਰਾਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਰੁਨਪ੍ਰੀਤ ਸੌਦ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਘਿਰਾਓ

ਲੁਧਿਆਣਾ (ਸਤੀਬ ਸਚਦੇਵਾ)-ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਏਕਤਾ ਉਗਰਾਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਵੱਡੇ ਕੱਟ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਮੰਤਰੀ ਤਰੁਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੌਦ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਘਿਰਾਓ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰਾ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਬਲਰਾਜ ਜੋਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 30 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦੇ 14 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਤੋਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।ਕਿਸਾਨ ਮੇਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ 13 ਮੰਗਾਂ ‘ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅੰਦੋਲਨ ਸਬੰਧੀ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਗੂਆਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲੈਂਡ ਪ੍ਰਲਿੰਗ ਨੀਤੀ ‘ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮਤਾ ਰੱਦ ਕਰੇ, ਆਬਾਦਕਾਰਾਂ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ

ਕਾਬਜ਼ ਬੇਮਾਲਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਕੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਭਰੋਨਾ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇ ਕੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਕਰਜ਼ਾ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੂਚਦੇਹੀ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣਾ ਕਿਸਾਨ ਪੰਥੀ ਕਰਜ਼ਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਪਾਏ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਤਿਆਰ : ਸਿੰਗਲਾ

ਮਾਨਸਾ (ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਪਮਾਰ)-ਸੂਬੇ ‘ਚ ਲੋਕ

ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਲਗਾਤਾਰ ਗਰਮ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ‘ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੁਲਵੰਤ ਰਾਏ ਸਿੰਗਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸੂਬਾਈ ਸੱਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਚਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਾਜ਼ੇ ‘ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕੋਥੇਨੀਟ ‘ਚ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਫੂਕਿਆ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜੰਮ ਕੇ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਕੀਤੀ।ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ‘ਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ‘ਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਤੇ ਵਰਕਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਤੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੇਅ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਿੰਗਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸੂਬਾਈ ਸੱਦੇ ‘ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫੂਕਿਆ ਪੁਤਲਾ

ਇਨਸਾਫ਼ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ‘ਚ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ

ਫ਼ਸਲਾਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਸੀਆਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਗਰਿੱਭ ਔਰੋਂ ਲਾਇਆ ਪਰਨਾ

ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ (ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲੌਹਗੜ੍ਹ)

ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਡਰੱਦਾ ਪਨੇਰ ਦੀ ਬਲਾਕ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਇਕਾਈ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ‘ਤੇ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਅਮਲਾ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 220 ਕੋਵੀ ਗਰਿੱਭ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਅੱਗੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਨਾਕਸ ਬਿਜਲੀ ਗਿਣਤੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੋਸ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪਾਵਰਕਾਮ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪਾਰਤ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

ਧਰਨੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਬਾ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਹੋਵਾਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਹਰਦਾਸਪੁਰਾ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਅਮਲਾ

ਸਫਾ 1 ਦੇ ਬਾਕੀ...

ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨ...

ਅਸੰਤੁਲਿਤਾਂ ਵਾਪਾਰਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਦਾ 19.6% ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬ੍ਰਿਕਸ ਪੇ ਸਿਸਟਮ ‘ਤੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਕਸ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਪਸੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਵਪਾਰਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਮਾਰਕੀਟ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਗੈਰ-ਟੇਰਿਫ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਰਕੀਟ ਤਰਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਉਦਮਾਂ ਲਈ ਬ੍ਰਿਕਸ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਣਨੀਤ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਣਨੀਤਕ ਉਭਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸਮਾਨਤਾ, ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਸਹਿ-ਹੱਦ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਣ ਅਤੇ ਨਿਯਮ-ਅਧਾਰਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੱਖਣ-ਦੱਖਣ ਜਿਯੋਗ ਨੂੰ ਢੂੰਘਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੰਡਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਫੋਰਮ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜਗੋਊਣ ਲਈ ਕਿ ਰਣਨੀਤਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬਹੁਪੱਖੀਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ​​ਹੈ, ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਲਈ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲੋਬਲ ਸਾਊਥ ਤੇ ਗਲੋਬਲ ਨਾਰਥ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪੁਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ।

ਸੱਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ...

ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁਲਸ ਬਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪੱਖੀਆਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਝੁਕਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਸਤੀਫਾ ਲੈਣਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਯੋਰਕੀ ਨੇ ਖੁਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੰਮਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਈ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਦੇ ਨੌਜਾਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੇਠਗੀ।ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੋਰੁਕੀ ਨੂੰ ਵਿਫ਼ਫ਼ਤੀ ਦੇ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਖੰਬੇ ਪੱਖੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਜ਼ਰੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਚੰਦ ਸਿੰਘ ਚੌਪਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਤਨੀਤੀ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਯੋਰੁਕੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਯੋਸ਼ੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਪੁੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਾਨ ਆਗੂ ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਯੋਰੁਕੀ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰਾਸਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਵਾਲਾ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੜਾਈ ਲੜੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਭੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਭੂਪ ਚੰਦ ਚੇਨੇ ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰਤ ਮੋਖਰ, ਅੰਬਾਲਾ ਜਤਾਰਾ ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰਤ ਮੋਖਰ, ਚਮਰੌਰ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀ ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰਤ ਮੋਖਰ, ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰਤ ਮੋਖਰ ਐਂਡਵੇਕੋਟ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਲਿਓ, ਖੁਸ਼ੀਆ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਗੁਮਟੀ, ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲੂਵਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦਾਨਗੜ੍ਹ, ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਜਲ ਕੌਰ, ਬਮੋਤ ਕੌਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਜੀਦਕੌਰ ਕਲੀ, ਸੀਤਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਮ, ਹੇਮੀ ਸਿੰਘ ਤਰਿਸਲੀ ਸਕੱਤਰ ਸੁਨਾਮ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਯੋਪਲ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਨਮੇਲ ਤੋਂ ਦਿਲਾਵਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ/ਵਰਕਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਪ੍ਰਤੀ ਘਰ ਖਰਚ ‘ਚ...

ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ 1.5 ਲੱਖ ਤੋਂ 6 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰਵਾਨ, 6 ਲੱਖ ਤੋਂ 36 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੱਧਮ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ 36 ਲੱਖ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ-ਐੱਨ ਸੀ ਆਰ ਵਿੱਚ ਉਚ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਬੈਂਗਲੁਰੂ ਵੰਡੇ 6 ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਗਾਂ ਲਈ ਸਮਾਨਮਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਰੂਹ ਵਿੱਚ ਉਚ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅਨੁਪਾਤ ਚਾਰਵਾਨ ਆਮਦਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਅਧਿਸ਼ੇਨੀ ਕੀਤੇ ਚਾਰ 100 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਰ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਲਗਭਗ 75 ਪ੍ਰੀਸ਼ਤਤ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵੰਡੇ ਛੇ ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਗਭਗ 58 ਪ੍ਰੀਸ਼ਤਤ ਹੈ। ਉਤਰੀ ਪਰਵਾਰੀ ਵਿਰਾਸ਼ਿਸ਼, ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ‘ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਪਰਵਾਰ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਖਰਚਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਕਿਸਾਨ ਰੋਹ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੇ।ਇਸੇ ਧਰਨੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ‘ਤੇ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ ਤਰਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੌਦ ਦਾ ਘਰ ਘਿਰਾਓ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸੇ ਘਿਰਾਓ ਦੌਰਾਨ ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਪੁਲਸ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਬਬੁਰਗ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਮਣਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ।ਫਿਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਚਿੱਠੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ

ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ ਤਰਨਪ

106 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਰੋਇਨ ਸਮੇਤ ਦੋ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ

ਕਾਦੀਆਂ (ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਲਹੋਤਰਾ)- ਕਾਦੀਆਂ ਪੁਲਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਿਲ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਕਾਦੀਆਂ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ 106 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਰੋਇਨ ਸਮੇਤ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ

ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੁਲਸ ਬਾਣਾ ਕਾਦੀਆਂ ਦੇ ਐੱਸਆੱਚਓ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪੁਭਜਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਾਨਯੋਗ ਐੱਸ ਐੱਸ.ਪੀ. ਬਟਾਲਾ ਡਾ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਆਈ.ਪੀ.ਐੱਸ ਦੇ ਚਾਰਜ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਕਪਤਾਨ ਪੁਲਸ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ

ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ’ਚ ਬਾਲਪਨ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਦੇਖਭਾਲ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ, ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ)- ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਲਪਨ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿਵਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸਰਗਮੀ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਿਵਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ 6 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਾਲਪਨ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ, ਪੌਸ਼ਟ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਗੀਤ, ਨਾਚ, ਚਿੱਤਰਕਲਾ, ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਨੋਰੰਜਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡ-ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਬੋਧਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ’ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਸਬਾ ਚਵਿੰਡਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ 51 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈੱਕ ਭੇਟ

ਚਵਿੰਡਾ ਦੇਵੀ, (ਪੁਸ਼ਹਾਲ ਸੁੰਦਰ)- ਹਲਕਾ ਮਜੀਨਾ ਦਾ ਕਸਬਾ ਚਵਿੰਡਾ ਦੇਵੀ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ’ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕਸਬੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ 51 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸਰਪੰਚ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਆਗੂ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਐੱਸ.ਸੀ. ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸ਼ਾਸ਼ਨਾਧਾਰ ਵਾਂਗ ਦਿੱਤੇ ਲੋਕਾਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵਾਂ ਸੌਫ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ੁਕੂਲ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ

ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਇਲਾਜ, ਚਾਰੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੀਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਬਟਾਲਾ (ਡਾ. ਮਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)- ਪੰਜਾਬ ਡੋਮੇਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਡੋਮੇਰੀ ਵਿਕਾਸ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡੇਅਰੀ ਗੁਰਚਰਨ

ਸਿੰਘ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਡੀ.ਡੀ.-6 ਸ਼ਹੀਦ ਅਧੀਨ ਪਿੰਡ ਔਲਖ, ਬਲਾਕ ਕਾਦੀਆਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਦਿਨੀਂ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕ ਕਿਸਾਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ।ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਗਿਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ, ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਚਾਰੇ ਸਬੰਧੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡੋਮੇਰੀ ਵਿਕਾਸ

ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਕਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ, ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਅਤੇ ਬੀਮਾ ਸਕੀਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇਣ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਕੇ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਲਾਭ ਲਿਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਡੇਅਰੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡੇਅਰੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਰਕਚੀਪੁਰ ਭਗਤ, ਡਾ. ਅਰੋਕ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਲਕਫੋਡ, ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਡਵੇਨਾ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਸਰਪੰਚ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਡੇਅਰੀ ਪੈਦੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲਾਭਦੇਂ ਬਣਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਘਰ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਤੋੜ-ਭੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ (ਜ਼ਕਰ ਮਘਾਨ)- ਬਾਣਾ ਸਿਰੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਤੋੜ-ਭੇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾ-ਮਾਲੂਮ ਵਿਅਕਤੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏ. ਐੱਸ. ਆਈ. ਅਜੇ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੀਤ ਕੌਰ ਪਤਨੀ ਲੇਟ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮੁਹੱਲਾ ਪੰਡੇਰੀ ਰੋਡ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਿਤੀ 8 ਸਤੰਬਰ 2026 ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਬੈੱਲ ਬੋਲਦਾ ’ਤੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਗੱਟ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅਣਪਛਾਤਾ ਵਿਅਕਤੀ ਖੜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮੂੰਹ ’ਤੇ ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਦਾਤਰ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੇਟਾ ਚੋਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਬਾਅਦ ’ਚ ਕੁਝ ਅਣਪਛਾਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਘਰ ਅੰਦਰ ਆਏ ਅਤੇ ਦਾਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਨੀ ਵਾਲੇ ਹਮਲੇਆਂ, ਸ਼ਮੇ, ਗਮਲੇ, ਦੋ ਸਕੂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਭੇਨ-ਤੋੜ ਕਰਕੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਏ। ਪੁਲਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁੱਧਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਝਬਾਲ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੜਕ ’ਤੇ ਪਏ ਡੁੱਬੇ ਟੋਏ ਨਿੱਤ ਬਣ ਰਹੇ ਨੇ ਹਦਾਸਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਣ

ਇਚਾਰਜ ਕਰਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖ਼ੁਰਜ ਤੇ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲਾ ਜੋੜ ਮਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸੇ ਸੜਕ ਰਾਹੀਂ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਆਉਣਗੇ। ਜੇਕਰ ਮੌਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੜਕ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਹਦਾਸਾ ਵੀ ਵਾਪਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਲਹਿਜੇ ’ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਹਿਕਾਮਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪੱਕਾ ਧਰਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮੰਡਰ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਹੋਇਆ ਪੱਥਾਂ ਭਾਰ

ਪੰਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।ਟੀਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪਰੇਅ ਅਤੇ ਫੌਗਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੀਲਡ ਸਟਾਫ਼ ਵੱਲੋਂ ਲਾਰਵਾ ਦੀ ਚੋਕਿੰਗ, ਮੰਡਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਸਪਰੇਅ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 112473 ਘਰਾਂ ਦੀ ਚੋਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 2507 ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਰਵਾ ਮਿਲਿਆ।ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 341552 ਕੋਟਨਰ ਚੈਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 2783 ਵਿੱਚ ਲਾਰਵਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।ਇਸ ਲਾਰਵਾ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 109727 ਘਰਾਂ ਦੀ ਚੋਕਿੰਗ ਵਿੱਚ 957 ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਰਵਾ ਮਿਲਿਆ ਜਦਕਿ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 211549 ਕੋਟਨਰ ਚੈਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 1100 ਵਿੱਚ ਲਾਰਵਾ ਮਿਲਿਆ।

ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਅੱਜ ਆਮ ਅਜਲਾਸ ’ਚ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਪੁੱਜਣਗੇ ਲੇਖਕ

ਧਾਰੀਵਾਲ, (ਮਨਦੀਪ ਵਿੱਕੀ)- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਸੰਯੋਜਕ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ(ਰਜਿ.) ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰਮੀਤ ਸਾਥੀ ਖੰਭਣ ਕੁਹਾਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ

ਵਾਸਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ।ਮੀਟਿੰਗ ਉਪਰੰਤ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ 13 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੰਸ਼ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਚੱਲੇਗੀ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ

ਯੂਨੀਅਨ ਬੈਂਕ ’ਚ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਲੁੱਟ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਨਕਾਬਪੋਸ਼ ਫਰਾਰ

ਜੰਡਿਆਲਾ ਗੁਰੂ (ਹਰਿੰਦਰਸ਼ਾ ਸਿੰਘ) : ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ 11 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜੰਡਿਆਲਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸੜਕ ਨੇੜੇ ਘਾਹ ਮੰਡੀ ਕੋਚ ਸਥਿਤ ਯੂਨੀਅਨ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ 5 ਦੋ 6 ਨਕਾਬਪੋਸ਼ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲੁੱਟ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲੁਟੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਨਕਾਬ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ।ਇਸ ਨਕਾਬਪੋਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਜਦ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸਿਕਊਰਿਟੀ ਗਾਰਡ ਅਤੇ ਦੋ ਮੁੰਹ ’ਤੇ ਕੋਈ ਸਪਰੇਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਸਨੇ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।ਬੈਂਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਰੋਲਾ ਪੈਣ ’ਤੇ ਖੁਦਰੇ ਘਬਰਾ ਗਏ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦਿੱਤੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦੀ ਭੱਜ ਗਏ।ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੈਂਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਹੋਏ ਤੇ ਬਾਵਜੂਦ 5-6 ਨਕਾਬਪੋਸ਼ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ? ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੂੰਹ ਢੱਕ ਕੇ, ਨਕਾਬ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੀ ਦਾਖਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲੀ-ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਜਾਵੇ।ਬੈਂਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਨ ਰੋਡ ’ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗ਼ੀੜ ਰਹਿੰਦੇ ਹੈ।ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੇ ਭੱਜਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਹਦਾਸੇ ਦਾ ਖਤਰਾ ਸ਼ਕ ਸਕਦਾ ਸੀ।ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਜੰਡਿਆਲਾ ਗੁਰੂ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਬੈਂਕ ਦੀ ਫੁਟੋਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ’ਚ ਲੈ ਕੇ ਸਾਥ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲੀ-ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨਕਾਬਪੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਬੈਂਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਰਿਧਿਮਾ ਦੀ ਨੀਟ ’ਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਫਲਤਾ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿੜ੍ਹਬਾ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਿਵਾ ਕੇ ਹਟਾਂਗੇ : ਅਜੇ ਮੰਗੂਪੁਰ

ਬਲਾਚੰਦ (ਜਸਵਿੰਦਰ ਬੋਸ)- ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿੜ੍ਹਬਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਵੱਡਿੰਗ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਐੱਸ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ

ਸਾਹਮਣੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਦਾ ਪਤਲਾ ਫੂਕ ਕੇ ਸ਼ਰਕਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿੜ੍ਹਬਾ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਮ ਐੱਸ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵੀ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਰਾਹੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਰੱਤੜ-ਛੱਤੜ ਦਾ ਸ਼ੌਭਿਆਚਾਰਕ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਬਲਕਾਰ ਅਣਖੀਲਾ ਤੇ ਮਨਜਿੰਦਰ ਗੁਲਸ਼ਨ ਨੇ ਲੁੱਟਿਆ

ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਜਦੀਕੀ ਪਿੰਡ ਰੱਤੜ ਛੱਤੜ ਵਿਖੇ ਸੱਤ ਪਰਿਵਾਰ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰਨ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਸੀ ਸੋਲ, ਕੁਲਵਰਨ ਸਿੰਘ ਬਲਾਕ ਦੁਸ਼ਹਾਰ ਬਾਬਾ ਪੀਰ ਅਮਾਮ ਸ਼ਾਹ (ਰੋਸ਼ਾ ਸ਼ਹੀਡ) ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਗਾਇਕ ਬਲਕਾਰ ਅਣਖੀਲਾ ਤੇ ਮਨਜਿੰਦਰ ਗੁਲਸ਼ਨ ਨੇ ਲੁੱਟਿਆ • ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਲਕਾਰ ਅਣਖੀਲਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਨੂੰ ਕੋਦ ਬੋਲਦੀ, ਰੋਸ ਪਿਆ ਦਿੱਟ ਦਾ, ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਪੱਧਰ ਪਾਈ ਹੱਕਦਾ, ਕਰਾਉਂਦੀ ਫਿਰਦੀ ਮੈਂ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਆਦਿ ਚਾਣੇ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਖੂਬ ਮਨਰੋਜ਼ਨ ਕੀਤਾ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਾ ਬੇਗੋਵਾਲ ਨੇ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਮੇਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਸਾਲਨਾ ਮੇਲੇ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਜ਼ਮੀਲ ਕੇ ਪੀਰਾਂ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮੇਲੇ ਕਰਵਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੇਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਦੋਸ਼ਲਾ ਆਦਿ ਭੇਟ

ਹੋਣਗੇ।ਉਥੇ ਬੱਸ 13 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 7-30 ਵਜੇ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਚੱਕ ਤੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ।ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਸਮੂਹ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ

ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਇੱਥੇ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰ. ਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾਕਟਰ ਲੇਖ ਰਾਜ, ਜਨਲਲ ਸਕੱਤਰ ਮੰਗਤ ਚੰਦਲ, ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਆਜ਼ਾਦ, ਬੀਲਤ ਸਿੰਘ ਗੁੰਨੇਪੁਰੀ, ਪ੍ਰੈੱਸ ਸਕੱਤਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਪਸ਼ਨਾਵਾਲ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਗੇਲਪੁਰ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਸੁਪਰਵਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੱਥਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਮੈਂਬਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਗ੍ਰੀਨ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਡਾਈਟ ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਿਖੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਪਠਾਨਕੋਟ: (ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)- ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਕੌਲਿਸ ਫੋਰ ਸਾਇੰਸ ਐਂਡ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਸ਼ਰਜ ਕਮਲਦੀਪ ਕੌਰ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਡਾਈਟ ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਿਖੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਮੂਪ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਈਕੋ ਕਲੱਬ ਇਚਾਰਜਾਂ ਲਈ ਗ੍ਰੀਨ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰੋਜ਼ਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕਰਵਾਈ ਗਈ।ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਭਾਲ, ਸਕੂਲ ਗ੍ਰੀਨ ਆਡਿਟ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਸੀ।ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ ਕਮਲਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗ੍ਰੀਨ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ

ਗਰਿਹਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਗ੍ਰੀਨ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲਦਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਸੀਆ ਵਾਲਾ ਚੈਂਬਰ ’ਤੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਸਿਹਤਕਾਰੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪੈਂਦੀ।ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦਿਦਾਰ ਹੈ। ਡਾ. ਅਜੇ ਗੁਪਤਾ ਤੇ ਸਿਧਾ ਕਿ ਰੋਸ਼ਾਨਾ ਸਵਾਈ ਪੀਲਮਿੰਚ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਵਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਸਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਵਾਈ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਾਹਲ ਸੋਨੀ, ਮੰਨੋਬਾ ਭੱਟੀ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ, ਸੋਨੂੰ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਰੰਜਿਤ ਕੁਮਾਰ, ਹੋਪੀ ਹੀਰਾ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਲੰਟੀਅਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਮਿਸ਼ਨ ਕਲੀਨ ਪੰਜਾਬ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ’ਚ ਸਵਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ

ਚੀਮਾ ਵਿਰੁੱਧ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਅਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਉਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਮਿਲਣ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਜੇ ਮੰਗੂਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ, ਮੀਨਾ ਚੰਪਰੀ ਕਮਲਾ ਇਚਾਰਜ ਬੇਗਾ, ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਸਾਨ

ਸੌਲ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੇਵਾ ਦੱਲ, ਉਮਰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਸ ਸੀ ਸੌਲ, ਕੁਲਵਰਨ ਸਿੰਘ ਬਲਾਕ ਦੁਸ਼ਹਾਰ ਬੇਗਾ, ਰਾਮਦਾਸ ਸਿੰਘ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐੱਸ.ਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਸ ਸੀ ਸੌਲ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕਲੰਦਰ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡੀਜੀਸੀਐ, ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਸ ਸੀ ਬੇਗਾ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸ਼ਿੰਦਾ ਬੁਲਾਰਾ ਡੀਜੀਸੀ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਮੰਡ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਇਚਾਰਜ, ਪਰਸਿੰਦਰ ਪੰਮਾ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਇਚਾਰਜ, ਡਾ. ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ, ਅਮਰਜੀਤ ਕਲਸੀ ਸੇਵਾ ਦੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ, ਜਗਤਾਰ ਕਾਨੀ, ਅਮਨਦੀਪ, ਵਿਧੁਲ ਧੀਮਾਨ, ਸੋਨੂੰ ਮਾਣੇਵਾਲ ਆਦਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਲਈ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ : ਰੰਧਾਵਾ ਭੱਟੀਕੇ

ਤਰਨੇਕਾ, (ਤਰਮੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਾਧੂਪੁਰ)- ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੂਟੇ ਲਗਾਏ ਅਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਵੇ।ਉੱਖ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਠੇਠਕਰੇ, ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਿਰਮਲ ਸਿੰਘ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ, ਬਿੱਟਾ ਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਸੁਬੇਦਾਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੈਂਬਰ, ਗੁਲਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਲਾ, ਮੇਨਾ ਚਮਕੌਰੇ ਰੰਧਾਵਾ,ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ(ਘਟੀਏ ਹੋ ਬੇਟ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਡੀ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ।ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਸੋਜੀਵ ਸਰਮਾ ਨੇ ਵੀ ਆਡਿਟ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕੀਆਂ ਅਤੇ

ਗਰਿਹਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ।ਇਸ ਮੌਕੇ ਗ੍ਰੀਨ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲਦਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਸੀਆ ਵਾਲਾ ਚੈਂਬਰ ’ਤੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹ

+

ਬੇਬੇ ਧਮਕੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਪੁਲਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦੱਸਿਆ ਜਿ ਸੂਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾਜ਼ਰ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮੰਨੇਦੇ ਹਨ। ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਲਸੀਪੁਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨੇਦਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਕੀ ਵਾਤਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਬਾਧਾ ਸਥਿਤੀ ਪਿਛੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਧਮਕੀ ਨੂੰ ਹਰਕੇ ਵੰਢੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਈ-ਮੇਲ ਮੇਲੇ ਜੇਤਾ ਵੰਢੇ ਪਿਛੇਅਕਤਰੀ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਧਮਕੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਟੈਕਨੀਕਲ ਜਾਂਚ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਸੂਤਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਕੋਰਟ ਧਮਕੀ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਬੇਬੇ ਨਾਲ ਉਤਾਉਣ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੇਜ਼ ਅਜਿਹੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੰਜ ਵਾਰ ਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਲ ਦੀਆਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਝੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਕਾਲੀ ਆਰੂ ਡੀਐੱਸਪੀ ਲੀ, ਬਿਮਲ ਸੇਖ ਪੈਲੀ ਰੀਤ ਗੁੱਜਰ ਨ, ਠੇਕੇਦਾਰ ਕੋਸ਼ਲ, ਸੇਭ ਸੇਖ ਸੜੇਆਲਾ, ਮੋਹਨ ਰਾਤਪੁਰ, ਬੱਝ ਵਰਕਰ ਅਤ ਚਾਰਜ ਹਨ ਗਾਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਹੁੰਚੀ ਸੰਗਤ

ਮਾਡਲ ਟਾਊਨ 'ਚ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਕਾਬੂ

ਉਕਤ ਦਸਵੀਂ ਕਰਬਚਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਕਤ ਕੋਈ ਵੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਜੀ ਐੱਫ ਐੱਮ ਐੱਸ ਐੱਸ ਗ੍ਰੈਂਡਸਟ੍ਰਕਚਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ ਦੇ ਚਾਰਜ ਅਧੀਨ ਰਹੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਚ ਕੋਈ ਕਰਮ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਦਰ 'ਤੇ ਵਿਆਜ, ਅਪਨੇਨਤੀ ਮੁਢੇ, ਸ਼ਾਹਤਾਰ ਅਤੇ ਚਾਰਜਜ਼ ਆਦਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਕਰਕੇਪਰਾਮਤਿ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਚੋਂ ਪੂਰੀ ਅਵਾਜ਼ੀਓਂ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਰਬਚਦਾਰ ਦਾ ਵਿਆਨ ਐਕਟ ਦੇ ਸੇਕਸ਼ਨ 13 ਦੇ ਸਬ-ਸੇਕਸ਼ਨ 8) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਸਥਿਰਉਕਤ ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਨਹੀਂ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣਗੇ ਨਹੀਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਦਸਵੀਂਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਕਤ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਿਤੀ : 13-09-2026

ਸਥਾਨ : ਪੰਜਾਬ

ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਦਸਰ ਜੀ ਐੱਫ ਐੱਮ ਐੱਸ ਐੱਸ ਗ੍ਰੈਂਡਸਟ੍ਰਕਚਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ

[ਜੀ ਐੱਫ ਐੱਮ ਐਂਡ ਐਸ ਟੀ ਟਰੇਡ-193 ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਦੀ ਹੋਸ਼ੀਅਤ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ]

ਕਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ
(ਆਖਰੀ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ

ਐਤਵਾਰਤਾ

Regd. No : L-4/Pb-JL-0023/2024-26, (R.N.I.)-00068/57

ਜਲੰਧਰ : ਐਤਵਾਰ, 13 ਸਤੰਬਰ 2026

www.nawanzamana.in

ਕੀਮਤ 5.00 ਰੁਪਏ

ਮਿਲੇ ਜਦ ਵੀ ਕਿਤੇ

ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਔਖਾਂ ਚੁਰਾਵਾਂਗੇ,

ਮਗਰ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੁਣ

ਇਹ ਕਿ ਆਪਾਂ ਮਿਲ ਵੀ ਪਾਵਾਂਗੇ।

- ਹਰ ਮਨ

ਦਲਿਤ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਗੂੰਜ

ਮਨੁਸ਼ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਅੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਰੁਕਾਵਟ ਮੰਨ ਕੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਬੀ ਆਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਨੁਸ਼ਮਿਤੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ 'ਤੇ, ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ 'ਤੇ ਅਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਪੁਣੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਗਤਾਂ ਲਈ ਕਰਵਾਏ ਗਏ 'ਛਾਤਰੋਂ ਕੀ ਗੂੰਜ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਚੌਥੇ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗੁੱਬਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੇ ਅੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਧੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿ ਇੱਕ ਅੰਗਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ, ਪਤੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਗਿਣਤਾ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ, ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਿਣਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਅੰਗਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪਛਾਣ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਚ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟਣ ਅਤੇ ਅੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਿਛਰੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬਣਨਾ ਇਸ ਲਈ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ

ਐੱਸ ਐੱਨ ਸਾਹੂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਧਮਾਨਜਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਜਦਕਿ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕਰਕੇ ਅੰਗਤਾਂ ਗਈਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੁਸ਼ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੱਸਿਆ।

ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਅੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਲਈ ਸਮਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਆ

ਮਰਦ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਅੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜੀਵਨ-ਚੱਕਰ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਅੰਗਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ ਤੋਂ 108 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 20 ਫਰਵਰੀ 1918 ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ 'ਭੰਗਿਨੀ ਸਮਾਜ' (ਸਿਸਟਰਜ਼ ਸੁਸਾਇਟੀ-ਡੈਂਟਾਂ ਦੀ ਸਭਾ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਲਈ ਸਿਰਫ ਮਨੁਸ਼ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਆ ਸੀ।

1918 ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਅੰਗਤਾਂ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛੇਕੜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਤੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਅੰਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ—ਬਾਲ ਵਿਆਹ, ਵਿਧਵਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਮਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੂਦਰਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੋਚ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਖ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਗੁਰੂ, ਜਿਹੜਾ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਤਾਵਾਦ ਵਰਗੇ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ, ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਤਤਵੀਆਂ 'ਤੇ ਤਿੱਥਾ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਹੱਸਲਾ ਸੀ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕੀਤਾ।

'ਭੰਗਿਨੀ ਸਮਾਜ' ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਉਕਤ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨਫੀ ਕਰਕੇ ਸਮਿਤੀਆਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰਿਆ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਝੂਠੇ ਹੱਕਾਰ ਜਾਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਕਾਲਤ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਾਂ ਕਿ ਸਮਿਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ 'ਮੇਰਾ ਇਹ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਵਧਾਏਗੀ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗਿਰਾਏਗੀ।

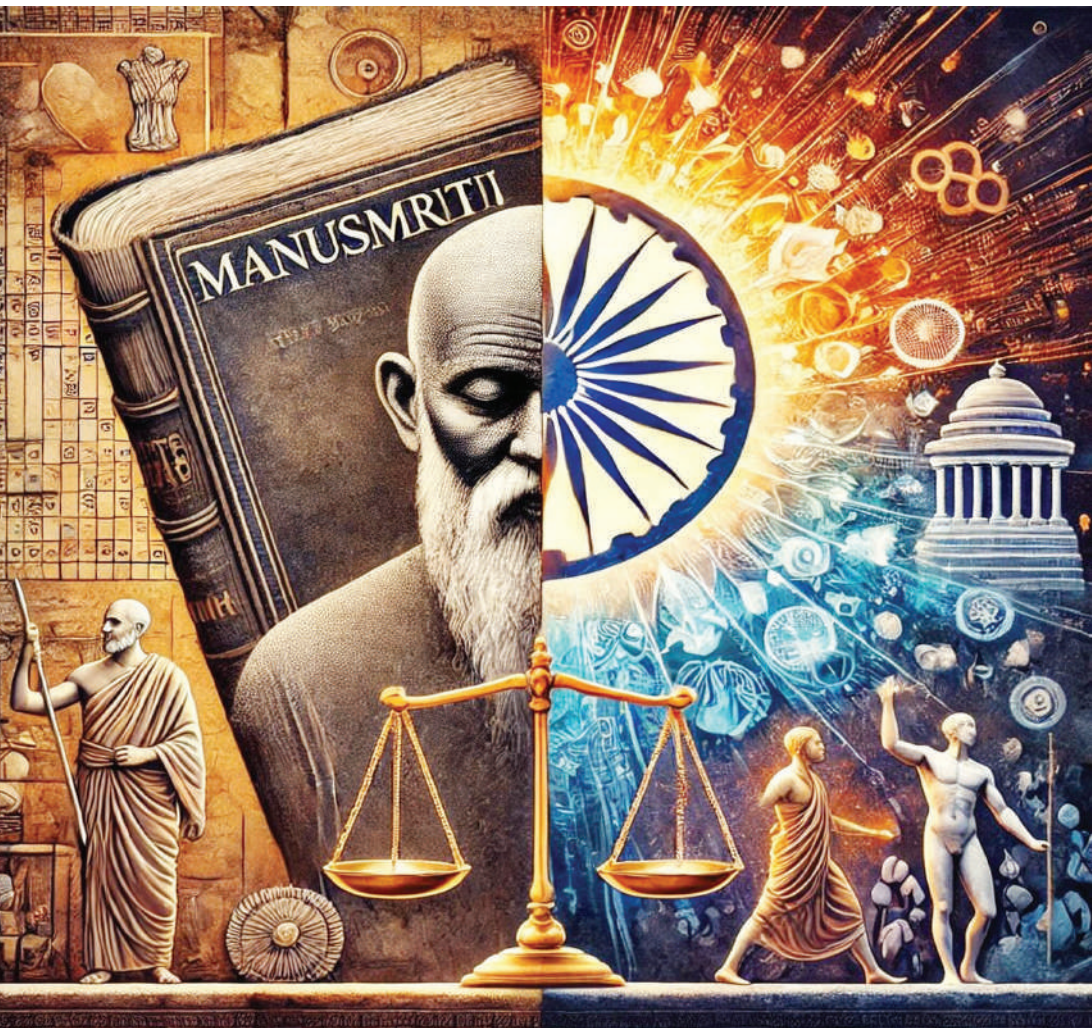
ਇਸ ਲਈ ਅੰਗਤਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵੱਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅੰਗਤਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਰਚੀਆਂ-ਵਸੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪਿਛੇਕੜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਪਰਿਵਾਰਕ ਗਿਣਤਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ—ਅੰਗਤ ਮਰਦ ਦੀ ਸਾਬਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਦ ਦੀ ਛੱਟੀ ਤੋਂ ਛੱਟੀ ਤਰਗਮੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਦ ਵਾਂਗ ਹੀ ਬਰਾਬਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਵਉੱਚ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਅੰਗਤ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਵਉੱਚ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਗੁੱਜਵੇਂ ਬੋਲ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਵਉੱਚ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਝਲਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਗਤਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦ ਪਛਾਣ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਊਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।

ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਮਨੁ ਦੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਥਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ

ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਉਲੇਖ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਸਮਿਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਏਨਾ ਦਲੇਰਾਨਾ ਰੁਖ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਉਸ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਰਿਪਬਲਿਕ ਆਫ ਕਾਸਟ' ਕਾਡੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਅਤੇ ਅੰਬੇਦਕਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਕ ਹੈ, ਜੋ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਨਾ-ਪਸੰਦ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਸ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਅਰੁਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਬੈਂਚ ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਕੋਈਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਨੰਦ ਤੇਲਤੁਬੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਨੱਮ ਚੌਸਕੀ ਅਤੇ ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰਕੀ। ਜਦੋਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੀ

ਜ਼ੋਰ ਉਸ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਰਿਪਬਲਿਕ ਆਫ ਕਾਸਟ' ਕਾਡੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਅਤੇ ਅੰਬੇਦਕਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਕ ਹੈ, ਜੋ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਨਾ-ਪਸੰਦ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਸ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਅਰੁਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਬੈਂਚ ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਕੋਈਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਨੰਦ ਤੇਲਤੁਬੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਨੱਮ ਚੌਸਕੀ ਅਤੇ ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰਕੀ। ਜਦੋਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੀ

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਤੀ ਦੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ-ਧੀਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹੇ ?
12 ਅਕਤੂਬਰ 1934 ਨੂੰ 'ਹਰੀਜਨ' ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਇੱਕ ਲੇਖ 'ਵੂਮੈਨ ਐਂਡ ਵਰਡ' (ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਵਰਡ) ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ, "ਮਨੁ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ 'ਅੰਗਤ ਲਈ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ' ਮੇਰੇ ਲਈ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਅਰੁਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਨੰਦ ਤੇਲਤੁਬੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਨੱਮ ਚੌਸਕੀ ਅਤੇ ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰਕੀ। ਜਦੋਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੀ

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਤੀ ਦੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ-ਧੀਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹੇ ?
12 ਅਕਤੂਬਰ 1934 ਨੂੰ 'ਹਰੀਜਨ' ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਇੱਕ ਲੇਖ 'ਵੂਮੈਨ ਐਂਡ ਵਰਡ' (ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਵਰਡ) ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ, "ਮਨੁ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ 'ਅੰਗਤ ਲਈ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ' ਮੇਰੇ ਲਈ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਅਰੁਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਆਨੰਦ ਤੇਲਤੁਬੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਨੱਮ ਚੌਸਕੀ ਅਤੇ ਐਮਨੈਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰਕੀ। ਜਦੋਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੀ

ਨਾਗਪੁਰ (ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ) ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਡਾ ਸੈੱਲ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਪੋਲੀਓ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਇੱਕ ਨੌਬੇ ਬੀਵੀਓ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਪਰਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਪੀ ਐੱਚ ਡੀ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਇੰਨੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਰਾਮ ਲਾਲ ਆਨੰਦ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਜੀ ਐੱਨ ਸਾਈਬਾਬਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਰੜਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਈ 2014 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਯੂ ਏ ਪੀ (ਅਨਲਾਅਡੱਲ ਐਕਟਵੀਟੀਜ਼ ਆਫ ਪ੍ਰਾਵੇਸ਼) ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ 2017 ਵਿੱਚ ਨਾਗਪੁਰ ਦੀ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਸਦੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਮਿਤੀ 24.10.2022 ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਹਾਈਕੋਰਟ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਇੰਸ਼ਤ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਭੱਜੀ-ਭੱਜੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪਹੁੰਚ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਬੇਲਾ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ (ਜੋ ਨਰਿੰਦਰ ਗੋਦਾ ਦੇ ਬਤੌਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲਾਅ ਸੈਕਟਰੀ ਸੀ) ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐੱਮ ਆਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੈਂਚ ਹੇਰਾਨੀਜਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ 'ਹੇਰਾਮੀ ਸੁਣਵਾਈ' ਕਰਦਿਆਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਤੀ 05.03.24 ਨੂੰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਫਿਰ ਸਾਈਬਾਬਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਇੰਸ਼ਤ ਬਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਨੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 'ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸ਼ਫ਼ਤ' ਸੀ, ਪਰ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਨਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਖਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਈਬਾਬਾ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਹਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਦੋ-ਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੋਸ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਤੇ ਦੀਆਂ ਪੱਥਰੀਆਂ ਦਾ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਸਰਜਰੀ ਦੀਆਂ ਉਲਝਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਹੋਦਰਾਬਾਦ ਵਰਗੀ ਵਿਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਜੇਲ੍ਹ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ 20.07.2020 ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਦੀ ਛੱਟੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕੈਸਰ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਵੀ ਪੈਰੋਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਜੇਲ੍ਹ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਗੜਚਰੰਗੀ (ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਪਾਂਡੂ ਨਰੋਟੇ ਦੀ ਵੀ ਤੇਤੀ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਵਾਈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ 25.08.2022 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਰੋਟੇ ਵੀਹ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਉਦੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।
ਤਰਾਸੀ ਸਾਲ ਦਾ ਕਿੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਾਦਰੀ ਕਥਾਇਲੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਨਿਰੋਲ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮੋਬੀਲ ਵਾਲੀ ਕਥਾਇਲੀ ਐਡਵਾਟਰੀ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਗਠਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਕਰਾਰੀ ਸੀ। ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਸੁਧਾ ਓਮ ਭਾਰਦਵਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਨੇ 'ਪ੍ਰਾਸੀਕਿਊਟਡ ਪਰਿਜਨਜ਼ਰ ਸਾਜ਼ੀਭੈਰਿਨੀ ਕਮੇਟੀ' ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਥਾਇਲੀ ਅੰਗਤਾਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਵਾਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ ਕਥਾਇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਓਵਾਦੀ ਦਾ ਨੱਪਾ ਲਾ ਕੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ

ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, 08.10.2020 ਨੂੰ ਐੱਨ ਆਈ ਏ ਨੇ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਦਕਿ ਉਹ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਨਾਅ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਲਗਾਈਆਂ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਈਪ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰੀ ਰੱਖੀਆਂ। ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼, ਈਸਾਈ ਸੋਸਾਈਟੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕੀ ਬੁਰੂਰ, ਸੁਪੀਆ ਸੁਲੇ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਯੇਚਰੀ, ਡੀ ਰਾਜਾ, ਕਾਨੀਸ਼ੀ, ਹੇਮੰਤ ਸੋਰੇ, ਪਿਨਾਰਾਥੀ ਵਿਜਾਇਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਗਈਆਂ। ਆਖਰ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਨੂੰ ਬੰਬਈ

ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, 08.10.2020 ਨੂੰ ਐੱਨ ਆਈ ਏ ਨੇ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਦਕਿ ਉਹ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਨਾਅ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਲਗਾਈਆਂ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਈਪ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰੀ ਰੱਖੀਆਂ। ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼, ਈਸਾਈ ਸੋਸਾਈਟੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕੀ ਬੁਰੂਰ, ਸੁਪੀਆ ਸੁਲੇ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਯੇਚਰੀ, ਡੀ ਰਾਜਾ, ਕਾਨੀਸ਼ੀ, ਹੇਮੰਤ ਸੋਰੇ, ਪਿਨਾਰਾਥੀ ਵਿਜਾਇਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਗਈਆਂ। ਆਖਰ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਨੂੰ ਬੰਬਈ

ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, 08.10.2020 ਨੂੰ ਐੱਨ ਆਈ ਏ ਨੇ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਦਕਿ ਉਹ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਨਾਅ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਲਗਾਈਆਂ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਈਪ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰੀ ਰੱਖੀਆਂ। ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼, ਈਸਾਈ ਸੋਸਾਈਟੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕੀ ਬੁਰੂਰ, ਸੁਪੀਆ ਸੁਲੇ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਯੇਚਰੀ, ਡੀ ਰਾਜਾ, ਕਾਨੀਸ਼ੀ, ਹੇਮੰਤ ਸੋਰੇ, ਪਿਨਾਰਾਥੀ ਵਿਜਾਇਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਗਈਆਂ। ਆਖਰ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਨੂੰ ਬੰਬਈ

ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, 08.10.2020 ਨੂੰ ਐੱਨ ਆਈ ਏ ਨੇ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਦਕਿ ਉਹ ਭੀਮਾ ਕੋਰੋਗਾਂਵ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਪਾਰਕਿਨਸਨ ਨਾਅ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਲਗਾਈਆਂ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਈਪ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰੀ ਰੱਖੀਆਂ। ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼, ਈਸਾਈ ਸੋਸਾਈਟੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕੀ ਬੁਰੂਰ, ਸੁਪੀਆ ਸੁਲੇ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਯੇਚਰੀ, ਡੀ ਰਾਜਾ, ਕਾਨੀਸ਼ੀ, ਹੇਮੰਤ ਸੋਰੇ, ਪਿਨਾਰਾਥੀ ਵਿਜਾਇਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਗਈਆਂ। ਆਖਰ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਨੂੰ ਬੰਬਈ

ਮਕੇਕਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਗਵਾਹ ਹੇਮੰਤ ਕਰਕੇ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਰੱਖੇ ਸੀ, ਉਹ ਮੁੱਕੇ ਹੋਏ (Hostile) ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਬੂਤ ਬਦਲੇ ਗਏ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਰੋਹਿਨੀ ਸਾਲਿਆਨ ਨੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਐੱਨ ਆਈ ਏ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਲੇਗਾਂਵ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਚੱਲਣ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਰਮ ਵਤੀਰਾ (Slow and soft) ਪਾਉਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿਨੀ ਸਾਲਿਆਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਲੇਗਾਂਵ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆਈ ਏ ਕੋਲ ਕੇਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੱਲਦੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਜਦਕਿ ਮੁੱਥਈ ਰੇਲ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ 19 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਓਨੀ ਦੇਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੁੱਥਈ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਜਰਿਮ ਕਰਨਲ ਪ੍ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੌਜ ਵਰਗੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਦਾਰੇ ਵਿੱਚ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਜਰਿਮ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਗਿਆ ਸਿੰਘ 2019 ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਭੋਪਾਲ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਹਾਈਲੀਮੈਂਟ ਚੁਣੀ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਰੋਹਾਮੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਗੋਡਸ ਦਾ ਗੁਰਗਾਨ ਕੀਤਾ 'ਤੇ 'ਐਲਾਨ' ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇਮੰਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਰਾਪ ਕਾਰਨ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਜਰਿਮ ਗੰਗੇ ਉਪਾਧਿਆਏ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਲੀਆ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤ ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਲੜੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਾਮਧਾਬਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਚੱਲਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਕੁੱਝ ਅਫਸਰ ਮੁਲਕ ਪ੍ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤੇ। ਜਿਹੀ ਉਮੀਦ ਸੀ, ਐੱਨ ਆਈ ਏ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੁਲਾਈ 2025 ਵਿੱਚ 'ਸਬੂਤ' ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ' ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਜਿੱਥੇ 7/11 ਦੇ ਰੇਲ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਬਰੀ ਹੋਣ ਪਿਲਾਫ਼ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਖਲ ਕਰਕੇ ਸਟੇਅ ਲੈ ਲਿਆ, ਉੱਚੇ ਮਾਲੇਗਾਂਵ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲਕੁਲ ਉਲਟ ਪੌੜਤਾ ਲਿਆ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਹਿੰਦੂ' ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਸਾਇਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਮਝੌਤਾ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਤੇ ਹੋਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਮੱਕਾ ਮਸਜਿਦ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਆਮ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪੈਰੋਲ ਤਕਰੀਬਨ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਆਧਾਰ ਕਾਰਕੁੰਨ ਸਜ਼ਾਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਯਾਤਰਾ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖੁਰਾ-ਖੋਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਪੈਰੋਲ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।
ਮਾਰਚ 2002 ਨਰਿੰਦਰ ਗੋਦਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਵਾਨਾਵਾ ਦਾ ਖੋਲ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਦਰਦਨਾਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੀ ਸਾਲ ਦੀ ਲਕਸ਼ਿਮ ਬਾਨੋ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਖੁਦ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਦਰਿਦਰੀ ਨੇ ਗੰਗ ਰੋਪ ਕੀਤਾ, ਬੇਸ਼ਰ ਹੋਈ ਨੂੰ ਮ

ਅਗਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ

ਲੱਗਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਅਸਥਾਰ ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਸਮਾਂ ਬਾਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਫਾਈਲਾਂ ਉੱਤੇ ਨਾਗ ਵਰਗੀ ਕੁੱਝਲੀ ਮਾਰ ਬੈਠਦੀ ਤੇ ਇਸ ਰਾਜਸੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਲੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਲੱਭਣ ਰੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਅੱਗੋਂ-ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਫਾਈਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਝਾੜ-ਝਾੜ ਕੇ ਵੇਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਰੱਖ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਬਾਪੂ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਫੋਟ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨੌਂ ਨਕਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਟੰਗਿਆ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਦੇ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਫਸਰ ਕੋਲ ਬੈਠ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਲਾਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਗਿਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਬਾਹਰ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਾਹਰਲਾ ਕੀ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਹੀ ਖੁਦ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੱਚੇ ਚਿੱਠੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਕਾਹਲਾ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਬੜੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਨੂੰ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਸਿਖਰ ਕਹਿ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅੰਤ-ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਆਪਣੇ-ਪੁਰਾਣੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਾਸਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਚਿਰਾਇਆ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਹੋਈ ਨਿਦਣ-ਸਲਾਹਤ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬੜਾ ਢੁਕਵਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਵਾਰ ‘ਜੰਡੇ ਭੇਡਾਂ ਮੂੰਹ ਕਾਲੀਆਂ’ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਦਫਤਰੀ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਵਾਹ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਝਿਕਮ ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਵਰਤਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜੋਕੀ ਸਰਕਾਰ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸਾਂਭਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਤਵਾ ਇਸ ਕੋਲ ਦੇਨਾ ਵੱਡਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧੀ ਸੂਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਚਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਮਚਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਏਨੀ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਆਮਦ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਸ ਦਾ ਅਕਸ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਇਸ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਰ ਉੱਤੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕੁਝ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕੁਝ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਾ ਪਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਬਾਤ ਦੇ ਕੋਈ ਯਤਨ ਸਫ਼ਰ ਸਿੱਧ ਨਜ਼ਰੀ ਸਨ

ਹੋਣੇ। ਕੁਝ ਮੰਤਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਦੋਂ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਪਹਾਲੇ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਯਤਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਵੱਡੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਫਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਵੀ ਉਦਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੀ, ਜਿਹੜੇ ਕੱਢਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਖੁਦ ਆਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਲੋੜ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਪਰ ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਧਾੜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ।

ਤੀਸਰਾ ਪੱਖ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਸੋਧਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਨੂੰ ਬੰਗੇਰਾਂ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕੀ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਬਣੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੋਟਰਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗੀ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੇ ਪਾਟਕ ਪਿੱਛੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਰਾਜਸੀ ਸੁਰ-ਸੋਧ ਤੋਂ ਵੀ ਸੱਖਣੀ ਲੱਭ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਹੋਈ ਧਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇੱਕ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅੱਕੌਂ-ਪਲਾਹੀ ਹੱਥ ਮਾਰਦੀ ਹੋਈ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਧਾਇਕ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਇਸ ਧਿਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਨਵੀਂ ਉੱਠ ਰਹੀ ਧਿਰ ‘ਵਾਰਿਸ ਪੰਜਾਬ’ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਖੜੇਤਾ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਸੂਰਾਂ ਵਰਗੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਪਕੜ ਬਣਾ ਸਕਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲਾ ਖੋਜਦਾਰ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਅੱਜ ਵੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਵੱਲੋਂ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਪੌੜਤੋਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵਾਸਲਾ ਰੱਖ ਕੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਾਲ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਆਪਣੇ ਬੇੜੇ ਜਿਹੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਭਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਕੱਠਾ ਵੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸੇ ਏਕੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ।

ਜਿਹੜੀ ਇੱਕ ਧਿਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹਤ ਲਈ ਸਾਰਾ ਤਾਣ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੇਠੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਧਿਰੋਂਵਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਧਿਰ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਕੇ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗੀ। ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਣੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਵਕਤ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਤਿਨ ਨਬੀਨ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਝੋਕਣ ਦੇ ਲਈ ਹਾਰੀ ਕਮਾਂਭ

ਜ਼ਿੰਦ ਨਾਲ਼ ਮਸਲੇ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ

ਜ਼ਿੰਦ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਲੋਕ ਚਿੰਤਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜ਼ਿੰਦ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੀਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖ਼ੈਰਖ਼ਬ ਕੀਤੀ ਜ਼ਿੰਦ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਭੇਭ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਥੋਨਾ ਬੇਦਾ ਜੇਹਰ ਆਪਣੀ ਗਲ਼ਤ ਗੱਲ਼ ਮੋਨਵਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲੋਂ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਨੇ ‘ਜੇ ਸਾਰਾ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਐਂਧਾ ਦੇਖੀਏ ਵੰਡੀ’। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕੌਰਵ ਸਭਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬੈਠ ਆਪਣੀ ਭੂਆ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਲਈ ਪੰਜ ਪਿਛੀ ਹੀ ਤਾਂ ਮੰਗੇ ਸਨ? ਬਈ ਕਦੇ ਕਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲਹਿੰ ਪੁੰਜੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਛੀ ਹੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਆਖਿਰ ਇਹ ਵੀ ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਹਨ। ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਇਹ ਪਿੰਚ ਬਾਰੇ ਹੋ ਗਏ? ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਹੀ ਸੀ, ਬਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੁੱਟੀ ਕੋੜੀ ਨਈਂ ਦਿੰਦਾ। ਪੰਜ ਪਿੰਡ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ਼ ਐ। ਇਹ ਇੱਕ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ? ਹੋਰ ਵਿਵਾਦ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਵੀ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਹੀ ਸੀ, ਬਈ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਿਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕਸਮ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨੀ, ਓਹਦੇ ਲਈ ਬੇਬੱਕ ਰਾਜ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ। ਮਹਿਮਾਅਰਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਸੀਆਂ ਉਡਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਲਹੂ ਵਹਿਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਹੇ, ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦੈ? ਆਪਦੁਰੀ ਔਲਾਦ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰੇ, ਕੁਝ ਵੀ ਮਨਵਾਏ, ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਈਂ? ਪੈਂਦਾ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸੋਚਦਾ ਜੇ ਇਹ ਦਰਦਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਹਾਜ਼ ਸੱਤ੍ਹਾ, ਕਿਸ ਵਿਕਾਊ ਮਾਲ ਤੇ ਨਿਬੜਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਿਆਨ ਚਾਸ਼ਨੀ ਨਾਲ਼ ਕੌਰਵ-ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾਸ ਘੋਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਚਿੰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਲਗਾਉਣੇ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਤਾਂ ਦੇ ਨਕਦਾ ਸੀ? ਇੱਥੇ ਹੀ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਹਾਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦ ਵਾਹਾ ਤੇ ਸਰਕਾਰ। ਉਹ ਖੁਦ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਾਇ ਇਸੇ ਜ਼ਿੰਦ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਜਿੰਦ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਦਰਦਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਪਾਠੀ ਮਿੱਤਰ ਹਰੇ ਧਰੁਪਦ ਨੂੰ ਸੰਤ੍ਰਾਹੀਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਆਖਿਓ ਪਾਸੀ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਦਰਦਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਸਦਾ ਲਈ ਓਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਸ਼ਵਥਾਮਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਜ਼ਜ਼ਮ ਝਰ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਦਰਦਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਓਹਦੇ ਪੁੱਤ ਦੇ ਮੱਥੇ ‘ਚ ਖੂਨ ਦੀ ਤਤੀਗੀ ਛੱਡ ਫੁੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੀੜੀ ਜ਼ਿੰਦ ਦੀ ਫਲ਼ ਓਹਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਭੁਗਤਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਅੱਜ ਦੀ ਸੱਤ੍ਹਾ ਤੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਪੰਡੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਤ੍ਹਾ ਦੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀ ਤਾਰ ‘ਤੇ ਜਾ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਨ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਇਆ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਟੁਟਾਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਚੋਤੇ ਆਉਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨ ਦਾ ਗਲੱਟਾ ਉਲਝਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਸਹੀ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਬਈ ਪੜ੍ਹਿਆ ਓਨਾ ਯਾਦ ਰਹੇ ਨਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਸੁਣਿਆ

“ਵਿਕਾਸ” ਦੇ ਨਾਉ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ, ਜ਼ਰਯੋਜ਼ ਜ਼ਮੀਨੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੇ ਆਲੇ ਨੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸਹਿਜ ਤੋਰ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਭਗਮਾਰਾ ਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਮੁਕ-ਦੁਆਂਤ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਚਿਤਰਣ ਮੈਂ ਭਾਵੁਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ‘ਚ ਕਲਮਬੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੌਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤੇਹਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ।

ਪਹਿਲੀ

ਇਹ ਦੁਖਵਾਈ ਕਥਾ ਉਸ ਅੱਧਬੜ ਜੋੜੇ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਾਡਲ ਤੋਂ ਮਾਹਿਕਲਪੁਰ ਪਿੱਤੇ ‘ਚ ਆਣ ਭੇਡ ਲਾਏ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਆ ਵੱਸਣ ਦਾ ਸਭੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖਰੜ-ਮੋਹਾਲੀ ਦੀ ਜੂਹ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਢਾਈ ਕੁ ਏਕੜ, ਕਿਸੇ ਗੰਮਲ-ਅਸਟੇਟਰ ਨੂੰ, ਮਣਾਂ-ਮੂੰਹੀ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਵੇਚੀ ਭਿੰਦ ਬਣੀ। ਮੇਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਸੀ।

ਉਹਨਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ, ‘ਚਲੋ! ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਰਬਾਬੀ ਤੇ ਘੱਟ ਸੀ, ਪਰ ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਬੋਹੀਆਂ ਭਰ ਵੱਟਿਆਂ।
“ਕੀ ਇਹ ਪੈਸਾ ਅਸੀਂ ਸਾਡਾ-ਵਧਾ ਸਕਾਂਗੇ? ਇਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਧਾ ਉਸ ਬੇਹੱਦ ਉਦਾਸ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ।
“ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ?” ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।
“ਨਹੀਂ! ਪੈਦਾ ਦੇ ਲੱਛਣ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਦੀ ਚਕਾਚੌਂਧ ਨੇ ਛੋਕਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ।”
“ਬਹੁਤਾ ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮੁੜ-ਭੁੱਝ ਲਿਆ” ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਉਹਨਾਂ ਲੱਗ ਦਾ ਪੱਨ, ਉਹਨਾਂ ਫਰਾਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮੁੜ ਵੱਟ ਲਿਆ। ਵੱਡੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ, ਮਹਿੰਗੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਟੱਬਰਾਂ ਦੀ ਸੈਰ-ਫਲੂਸੀ ਨੇ ਸਭ ਨਿਗਲ ਸਾਣਾ।

“ਸੁਣਨ ‘ਚ ਆਇਆ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਆਦਾਇਗੀ ਗਿਣਨ ਨੂੰ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ‘ਚ ਪੈਸੇ ਗਿਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ।” ਇਹ ਜੀਧਿਆਸਾ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਸੀ।

“ਇਹ ਤਾਂ ਨੂੰਂ ਵੇਖਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ; ਬਹੁਤਾ ਪੈਸਾ ਦੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਹਾਂ; ਕਾਰਾਂ ਰੀਸਾਂ ਡਿੱਗੀਆਂ ‘ਚ ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਵੇਖੇ”, ਭੇਦ ਭਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਐਨੀ ਹੌਲੀ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਮਸਾਂ ਸੁਣੀ। ਉਹਨਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ, “ਛੱਪ ਪਾੜ ਕੇ ਮਿਲੇ ਮਣਾਂ-ਮੂੰਹੀ ਪੈਸੇ ਨੇ ਸਭ ਵਿਗਾੜ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਰਤ ਤੇ ਸਾਦ-ਮੁਰਾਦੀ ਰਹਿਤਲ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ।

ਘਰਾਂ ‘ਚ ਫੁੱਟ ਪੈ ਗਈ। ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੈਰ ‘ਚ ਬੋਚ ਕੇ ਪੈਰ ਧਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਮਿੱਧਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮੂੰਹ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।”
“ਜ਼ਮੀਨ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਭੱਇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ, ਪੁਰਖਿਆਂ ਵੇਲੇ ਤੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪਿੰਡ ਦੀਨੀ ਨਾਲ ਵੀ ਅਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਵੀ।” ਅਰਨਚੋਰੇ ਹੱਥ ਆਏ ਦੋਲਤਾਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਵਿਚਲਪੁਣੇ ਨੇ ਉਜਾੜ ਦੇਣੇ ਹਨ”, ਉਹ ਚੀਕ ਉੱਠਿਆ।

ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਪੈਸਾ ਸਾਂਭ ਲਿਆ। ਬੋੜੀ ਗਵਾਈ “ਬਹੁਤੀ” ਖ਼ੁਦੀ।
“ਭਲਾ! ਇਹਦਾ ਕੀ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਨਾਲ ?” ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਤ੍ਰੀਮਤ ਤਲਖ ਹੋ ਉਂਨੀ।
“ਹਾਂ; ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਕੌਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਬੜਾ ਝੁੱਝ ਗੁਆ ਵੀ ਲਿਆ।”

‘ਬੜਾ ਕੁੱਝ ਗੁਆ ਵੀ ਲਿਆ’, ਸੁਣਦਿਆਂ ਐਂ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮਣਾਂ-ਮੂੰਹੀ ਬੋਝ ਲੱਭੇ ਥੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।
“ਕੀ ਸਾਂਭ ਲਿਆ, ਮਾਂ ਆਹ ਧਾਗ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਢੇਰੀ”, ਬੀਬੀ ਉਦਾਸ ਸੁਰ ‘ਚ ਫਿਰ ਬੋਲੀ। ‘ਕਦ ਕੁ ਤਾਈਂ ਸਾਡੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਇੱਥੇ ਲੱਗਣਗੀਆਂ? ਲੱਗਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਗੀਆਂ, ਕੀ ਭਰੋਸਾ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਸਦੇ ਆ ਰਹੀ ਥਾਂ ਦਾ ਉਦੇਰਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਡਾ ਇੱਥੇ ਜੀਠ ਨਹੀਂ ਗਰਦਾ, ਇੱਥੇ ਉਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਮੁੱਢ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਹੋਰ ਦਿਬੜਾ” ਨੂੰ ਉਂਦਾ ਰਹੇ”, ਮਾਤਾ ਨੇ ਹੋਰ ਭਰਿਆ।

“ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਪਿੰਡ ਹੀ ਕਲਾਵੇ ‘ਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਧਾਨਾ ਨਹੀਂ”, ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੀੜੋ-ਪੀੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
“ਹਾਂ; ਉੱਥੋਂਥੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਦਰੱਖਤ, ਸਹਿਜੇ ਕੀਤੇ, ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਮੋਲਦਾ। ਅਕਸਰ ਇਹ ਸੁੱਕ-ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਖੁਦ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਕਰਦੀ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਣ ਲੀਡਰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਲਾਭ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਮਾੜਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਿੰਨਾ ਹੋ ਰਹੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਮਾਰਗਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਟੀਮ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਚੋਣ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਅਗੇਤਾ ਹੀ ‘ਵਾਰ ਰੁਮ’ (ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਜੰਗੀ ਨੀਤੀ

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਜਤਿੰਦਰ ਪੰਨੂੰ

ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਟਰੋਲ ਕੇਂਦਰ) ਬਣਾਈ ਬੈਠੀ ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਸਾਫ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹੋ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਾਰੀ ਚੋਣ ਜੰਗ ਸਿਰਫ ਵੋਟਰਾਂ ਜਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੁਆਲੇ ਨਹੀਂ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹਿਣੀ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਮ ਵੋਟਰ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕਣ, ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਤਜਰਬਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਮੋਰਚੇ ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਹੜਤਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਤੱਕ ਅਚਾਨਕ ਤੇਜ਼ੀ ਫੜਨ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਏਥੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਬੇਚੈਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਵੱਧ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਭੰਡੇ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਗਈ ਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸੀ ਕਿ ਗਵਾਂਢੀ ਰਾਜ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉੱਦੇ ਵੀ ਭੇੜੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸਫਾਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਗਿਆਰਾਂ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਸਮਝੋਤੇ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਖਬਰ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਫਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਓਥੇ ਅੱਠਤੀ ਦਿਨ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਹੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਦੋਦਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਸੁਣਨਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੋਣਾ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜਿੰਦਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਆਮ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੇਅਰਮੈਨੀਆਂ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰੀਆਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸੀ ਪੱਖੋਂ ਬੜੇ ਅਹਿਮ ਸੁੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਕੇਂਦਰੀ ਅਦਾਰੇ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਣਵਾਈ ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਭੁਗਤਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਮਮਤਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਦਾਂ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਵੀ ਅਚਾਨਕ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਸਰਗਰਮੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਰੀ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜੱਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਇਹ ਸਰਗਰਮੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਜਿੰਦਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕਈ ਕੁਝ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ।

ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਨਿਗਿਧਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਟੈਲਿਵ ਰਿਵੀਨਾ ਆਫ ਵੋਟਰਜ਼ (ਐੱਸ ਆਈ ਆਰ) ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਤੱਕ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਮਨ-ਆਮਾਨ ਚਲਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਇੰਝਾ-ਦੁੰਝਾ ਕੇਸ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਉੱਠਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੱਕ ਵੀ ਸ਼ਾਸ਼ਨੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਇੱਕ ਵੀ ਲੀਡਰ ਦਾ ਦੋਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂਨ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਐੱਸ ਆਈ ਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਮੱਕੇ ਪੱਖਪਾਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਰਾਘਵ ਚੰਦੜਾ ਸਣੇ ਬੇੜੇ ਜਿਹੇ ਅਮਰ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਆਈ ਪੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਜਿਵਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਖੁਧਿਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਚੱਲਦੀ ਗਈ ਪਾਰਟੀ ਕੋਰਟਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੋਦਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿੰਦਾਂ ਸਹਿਜ ਭਾਵ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਅਗਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣ ਦੌਰਾਨ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਵਰਗੀ ਬਹੁਤੀ ਖੱਪ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ, ਜਦ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੈਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੋਟਾਂ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਦਾਂ ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਵੋਟਾਂ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਦੀ ਨੰਬਰ ਆਈ, ਪਰ ਉਹ ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਚੁੱਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ

ਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਵਾਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਖੁਦ ਮੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੋਟਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੇਠੋ-ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਇਹੋ ਤਸੱਲੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਹ ਆਸ ਬੰਨ੍ਹਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਦੂਸਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਣ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਡਰਦਾ ਅਤੇ ਡਰਾਉਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭੋਤੀ ਵੰਨਗੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਨਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਾ ਸਕੇ। ਗੱਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਗਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਕੱਟੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਾਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ, ਉਹ ਵਿਚਾਲੇ ਫਸ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚੋਂ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਗਲੋਂ ਲਾਹ ਛੱਡਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਵੀ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਹ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਜੱਜ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੀ ਟਿਪਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੋਟ ਪੈਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲੱਖਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਵੋਟਰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਜੱਜ ਆਪਣੇ ਉਸ ਵੇਸਲੇ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਅਦਾਲਤੀ ਵੇਸਲੇ ਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਚਾਰ ਲਾਈ ਰੱਖੀ ਕਿ ਤੀਹ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਹਾਰ-ਜਿੱਤ ਦੇ ਫਰਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਕਲੀ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੋਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਜਾਪਦਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਦੋਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵਾਰਗੇਗੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਿੰਦਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਇੱਕ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਦੋਦਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮੱਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਆਸ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੋਵੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਚੰਦ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਏਨੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਗੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਓਥੋਂ ਭਲੇ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨਾ ਫਜ਼ੂਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਖੁਦ ਹੀ ਇਸ ਮੰਝਧਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬੋੜੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਉਪਹਾਲਾ ਸੋਚ ਲੈਣ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬੱਬਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੌਲਤਪੁਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਧਿਆਇ

ਪੰਜਪੀਰ ਚੌਕ
ਨਿਗਹਤ ਗਾਂਧੀ
ਅਨੁ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਸੰਧੂ
ਸਫੇ-141, ਮੁੱਲ-250 ਰੁਪਏ
ਲੋਕਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਮੁਹਾਲੀ

ਨਾਰੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਦਾ ਨਿਗਹਤ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ‘ਪੰਜ ਪੀਰ ਚੌਕ’ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅੰਰਤਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਖਾਸ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਅੰਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ, ਨਵਸਿਆਤੀ ਅਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਗਹਤ ਗਾਂਧੀ ਲੇਖਿਕਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਡਾਕਟਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਝਲਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚੰਬਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 12 ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਾਰੀ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਅੰਤਰ ਵਿਅਥਾ ਨੂੰ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਆਯਦ ਸਰੀਰਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਲਈ ਸੱਦੇ-ਜਹਿਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿੱਕੇ ਬਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖੀਨ ਹੋ ਗਈ ਕਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਝੂਰਦੀਆਂ ਹਨ।ਉਮਰ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਸਰੀਰਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਅੰਰਤ ਮਨ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਲੇ ਸਫੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਸਾਡੀ ਉਪਰੇਕਤ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੀ ਹੈ।ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਅੰਡਰਵੀਅਰ’ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਅੱਧਯਯ ਅੰਰਤ ਪਾਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਇੱਕ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸਮੱਸਿਆ, ਮੀਨੋਪਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੈਕਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਉੱਪਰ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ।ਇਸ ਇੱਛਾ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਲੈਕਟਰਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੈ। ਕਠੋਰ ਪਿਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਮਿਤ ਵਰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਅੰਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਪਤੀ ਆਕਰਸ਼ਣ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪਰ ਪੁਰਖ ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਢਲ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ‘ਬੇਰੰਦ ਧਾਰਮਿਕ ਮੋਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਕਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ।(ਸਫਾ-9) ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਬਰੂਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਹਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਬੇਟੀ ਸੀ----- ਪਰ ਉਸ ਖਾਲੀਪਨ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਭਰ ਸਕੀ।(ਸਫਾ-10) ਸਖਤ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਪਤੀ ਉਸ ਦਾ ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ ਆਕਰਸ਼ਣ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਜਿਨਸੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਸਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਇੰਜ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਵ੍ਰਾਇਡ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੀ ਇਲੈਕਟਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੂੰ ਮੋਧ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕ ਅੰਰਤ ਦੇ ਜਿਨਸੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਤਨਾਓ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।‘ਪਾਕ ਇਸ਼ਨਾਨ’ ਅਲਪ ਸੰਖਿਅਕ ਵਰਗ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪਾਕ ਹੋਣ ਦੇ ਪੰਜ ਨਿਯਮਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਫਿਤਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮਨਾਹੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਉਲਝਣਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮਨਾਹੀਆਂ ਦਾ ਮੱਕੜ ਜਾਣ ਇਨਾ ਸਖਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਧੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ਰਧੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਵਾਲ ਮਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦੀ। ਮਾਂ ਧੀ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਗਿੜਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾ ਸਕਣ।(ਸਫਾ-229) ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਰਧੀ ਵੇਲੇ ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ ਅੱਕੜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਤੇ ਅਕੀਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਹਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਹ ਵਾਲ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਨਾਸ਼ਾਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਾਂਗੀ। (ਸਫਾ-29) ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਾਕ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਾਕ ਹੋਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਸਫਾਈ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਕੁਸ਼ਾਲ ਜਵਾਬ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮਾਂ ਅਤੇ ਧੀ ਦੇ ਪਰੰਪਰਿਕ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

ਦੇ ਟਕਰਾਓ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਤਨਾਓ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਉਭਾਰਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਪਰਿਕ ਬੰਦ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅੰਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਰੀਰਕ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਵਾਲਾਂ ‘ਤੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ ਕਾਰਨ ਉੱਭਰਦੇ ਸਵਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਅੱਗੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੋਨ ਕਿ ਨਹੀਂ।(ਸਫਾ-31) ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਧੀ ਕੋਲ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਲਬਾਦੇ ਦੇ ਪਰਦੇ ਵਿੱਚ ਜਹਿਾਸਾਸਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਬਲ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਸਮਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣ ਦੀ ਹਿਮਤ ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

‘ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ’ ਇਕ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਗਸ਼ੀਆਕ੍ਰਿਤ ਅੰਰਤਾਂ ਭਾਵ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਹੈ, ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ ਮੂਲਕ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਬਾਲ ਯੌਨ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅੰਰਤਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧੀਆਂ, ਦੋਸਤ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਵੇਸਵਾ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਘ੍ਰਿਣਾਤ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਅੰਰਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅੰਰਤ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਸੁਲਤਾਨਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰੂ ਅੰਰਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।ਲੋਕੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਇੱਕ ਘਟੀਆ ਬਾਜ਼ਾਰੂ ਅੰਰਤ ਵਾਂਗ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਗਿਓਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ‘ਤੇਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ 30 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੂਸਰੀ ਅੰਰਤ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਾਜ਼ਾਰੂ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ।’ (ਸਫਾ-34) ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਛੱਡੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਅੰਰਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅੰਰਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜੀਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਅੰਰਤ ਦੇ ਵੇਸਵਾ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਪਿੱਛੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ‘ਵੇਸਵਾ ਨੰਬਰ ਦੋ’ ਵਿੱਚ ਅੰਰਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹ ਵੇਸਵਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਪ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਕਸ਼ੁਰਵਾਰ ਹੈ।ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਬਾਪ ਹੱਡ ਟੀਚਰ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਬਾਪ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਗਾਹਕ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਇੱਕੋ-ਇਕ ਗਾਹਕ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਸਫਾ-37) ਰੋਟੀ ਖਾਤਰ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸਰੀਰ ਵੇਚਣ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹ ਅੰਰਤ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਅਸੂਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਪਰਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਓ ਵੀ ਰਹੀ

ਚਰਚਾ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਡਾ. ਅਨੁਰਾਗ ਸ਼ਰਮਾ

ਹੈ।ਵੇਸਵਾ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਤੀਸਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅੰਰਤ ਦਾ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰੂ ਅੰਰਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੁਆਏ ਫਰੈਂਡ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ‘ਤੇ ਪਿਰ ਵੱਲੋਂ ਗਸ਼ਤੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪਿਰ ਦੇ ਪੱਕੇ ਦੋਸਤ ਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਜ਼ਾਰੂ ਅੰਰਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੀਬਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਅੰਰਤ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਦਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਸੰਬੰਧ ਭਾਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧੀ ਹੋਣ, ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਸਟਿਚ ਇਨ ਟਾਈਮ’ ਭਾਵ ਵਕਤ ਸਿਰ ਪਾਣੇ ਨੂੰ ਸਿਓਣਾ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਸਹੀ ਨੀਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਅੰਰਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਮਨਪਸੰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰਾਉਣ ਕਰਕੇ ਟੁੱਟੀ-ਭੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਾ ਪਸੰਦ ਪਤੀ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੱਟਦੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਮੈਂ ਪਾਤਰ ਤੇ ਨਾਇਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਵਿਚਲੇ ਸਧਾਰਨ ਸੰਵਾਦਾਤਮਕ ਦੀ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਸਾਝੀ ਸਮੱਸਿਆ ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਪਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਚਿੜਚਿੜੇਪਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪਤੀ ਪਿਥਰ ਤੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰਾ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿੜਚਿੜੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਆਤਮਕ ਵਰਨਣ ਭਾਵ ਗਤੀਰਿਤ ਮੋਟਿਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ‘ਚੌਕ ਪੰਜ ਪੀਰ’ ਕਹਾਣੀ ਕ੍ਰਿਓਰ (queer) ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੰਦ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਹਮ-ਜਿਨਸੀ ਜਾਂ ਸਮ-ਲੌਗਿਕ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ, ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ, ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿਓਣ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਉਲਝਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਜ਼ੋਕ ਹੈ। ਮਜ਼ੋਕ ਵਾਂਗ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਪੈਟਰਨ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ। ਹਰਿਮਾਨ ਬਾਬਾ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਆਪਣੇ

ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਮਾਧੋ ਲਾਲ ਵਿਚਲੇ ਇਸ਼ਕ ਵਾਂਗ ਸੂਫੀਆਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰੰਗਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਮਰਦ ਅਤੇ ਅੰਰਤ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਮੋਟਦੀਆਂ ਉਸ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜੈੱਭਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵੇਖ ਰਹਿਮਾਨ ਬਾਬਾ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਬਾਰੇ ਕੀ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਅੰਰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਮਰਦ, ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜਾਂ ਦੈਵੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ।(ਸਫਾ-62) ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਜਿਓਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਇੰਜ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ‘ਇਸ ਤਨਹਾਈ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਵਾਂ ਪਿਆਰ ਜਾਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਅਮਰੀਕਨਾਂ, ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਤੇ ਅਲਕਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।(ਸਫਾ-66) ਉਸਆ-ਬਿਨ ਦਾਦੇ ਦੀ ਕੱਟੜਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਚੌਕ ਦੇ ਹਮ-ਜਿਨਸੀ ਪ੍ਰੇਮ

ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇ ਟਕਰਾਓ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਬੰਦ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਹਮ ਜਿਨਸੀ ਅੰਰਤਾਂ ਵਿਚਲੇ ਦਵੰਧ ਨੂੰ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਰਤਾਂ ਅਜੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਲੀਵਿੰਗ ਰੂਮ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹਨ, ਬਾਹਰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ ਦੇ ਜੁੱਤੇ, ਕਹਾਣੀ ਇਛ, ਈਗੋ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਈਗੋ ਦੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਉਸਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪਕੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਫੌਜੀ ਮਰਦ ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ ਦੇ ਜਿੰਦੀ, ਅੱਖੜ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਹੁਮੈਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਫਰਸਟਰੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪਰੀਗੋ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਾੜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਉਂ ਗਵਾਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਸਵਰਗਵਾਸ, ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਆਪਣੀ ਧੀ ਕੋਲ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਮੁਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬੂਟ ਗਵਾਚ ਜਾਣਾ। ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ ਦੀ ਖਿੜ ਜਾਂ ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਸ਼ਾਂਤ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਧਿਆਨ ਮਗਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਲਾਂ ਦੀ ਜਾਦੂਈ ਅਤੇ ਸੁਪਨਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੰਗਲੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਕੌਣ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਇੱਕ-ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਜਾਦੂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਮਤ ਹੋ ਗਏ। ਨਦੀ ਉਪਰ ਚੰਦਰਮਾ ਰਾਤ ਦੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਦਾ ਹੋਇਆ (ਸਫਾ-80) ਇਸ ਕੈਬਾਰਸਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਚੇਤਨ-ਅਵਚੇਤਨ ਅਤੇ ਅਰਧ ਚੇਤਨ ਮਨ ਵਿਚਲੇ ਹਨੇਰੇ ਉਜਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾਈ ਕਹਾਣੀ ਆਬੇ ਹਯਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਉੱਭਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਆਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। (ਸਫਾ-85) ਇਹਨਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਉਹ ਆਨਲਾਈਨ ਮੋਡੀਟੇਨਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।ਸੈਲਫ ਰੈਲਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਹ ਵਚਨ ਗਹਿਨ ਗਿਆਤ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰੀ

ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋ। (ਸਫਾ-91) ਉਹ ਇਸ ਉੱਪਰ ਅਮਲ ਕਰਦੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਨੱਢਕ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਲਪਿਤ ਸਵਰਗ ਜਿੱਥੇ ਅੰਮਿਤ/ਆਬੇ ਹਯਾਤ ਹੈ, ਦੇ ਤਸਵਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅੱਧੇ ਚੰਨ ਦੇ ਮੈਟਾਫਰ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਅਵਚੇਤਨ/ਚੇਤਨ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ‘ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਸਵੇਰ’ ਕਹਾਣੀ ਦੋ ਗਰੀਬ ਅਵਗਾਨੀ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਅ ਰਹੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਸਵੇਰੇ, ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਕੇ ਆਂਡੇ ਵੇਚਣ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ-ਕੀ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਰੋਟੀ ਦੇ ਚੰਦ ਟੁਕੜਿਆਂ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀ-ਕੀ ਤਰੱਦਦ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਥਿਆ ਨੂੰ ਕਰੁਣਾਮਈ ਅਤੇ ਖ਼ੋਤਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੁਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੋਤਾਨ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਹਵਾਸ਼, ਜਲਾਵਤਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮਤਾ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਪਾਠਕ ਉੱਪਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ‘ਤੋਹਫੇ’ ਕਹਾਣੀ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਪਕੇਰੀ ਅਤੇ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮਰਦ ਤੇ ਅੰਰਤ ਦੇ ਤਲਾਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਭਰੇ ਖਲਾਅ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੁਬਾਰਾ ਭਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈ ਝੂਠ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਕਾਰਨ ਗਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਅਲਹਿਦਗੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।ਮਰਦ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੋਹਫਿਆਂ ਦੇ ਨਕਲੀ ਬਰਾਂਡ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਤੀ ਫਰਮਾਨਾਂ ਕਾਰਨ ਅੰਰਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਗਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲੈਣ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅੰਦਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਵੈਟਸਅਪ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਦੋਸਤੀਆਂ ਜਦੋਂ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ। ‘ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ’ ਕਹਾਣੀ ਦੋ ਅੰਰਤਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਥੇਢੇ ਸੱਤਰਾਓ ਅੰਰਤ ਨੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਪਛਤਾਵੇ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਵਜੋਂ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਕੌਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੁੜੀ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। (ਸਫਾ-107) ਸੱਤਰਾਓ ਦੇਵ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਤਾ ਨਾਰੀ ਦੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।ਘਾਇਲ ਦੀ ਗਤ ਘਾਇਲ ਜਾਣੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੁੜੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਪਹਿਰਦੇਦਾਰੀ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਚੁੱਕਦੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੁੜੀ ਮਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦੁਆ ਕਰ ਹੁਣ, ਮਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਇਕੱਠੇ ਅਸੀਂ ਨਿੱਮ ਤੇ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਵਾਂਗ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕੱਠੇ ਰਵਾਂਗੇ।(ਸਫਾ-110) ‘ਮਰਜ਼ੀ’ ਕਹਾਣੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿ ਮਸਜਿਦਾਂ-ਮਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਧਾਗੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਕੌਣ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਤੇ ਪਾੜੀ-ਲਿਖੀ ਅੰਰਤ ਮੰਣਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ।ਆਖਿਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਜਾਂ ਅੰਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਤੁਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ

● ਬਾਕੀ ਆਖਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ‘ਤੇ

ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਰਾਣਾ
ਸੰਪਰਕ : 98728-87551

ਤੋਹਫਾ
(ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ

ਪੰਨੇ : 146, ਮੁੱਲ : 220 ਰੁਪਏ
ਸਪਤਰਿਸ਼ੀ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਨਾਮਵਰ ਕਵਿਤਰੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ ਇਕ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਕਥਾ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਤੋਹਫਾ’ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਖੋਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 2023 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ 2026 ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿਤਲ ਅਤੇ ਜਨਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪਾਤਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਗ਼ਾਨਗੀ ਦੇ

ਅਹਿਸਾਸ ਵਿੱਚ ਜਿਓਂਦੇ ਆਪਣੀ ਮਾੜੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨਾਲ ਜੂਝਦੇ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਪਰਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਆਪਣੀ ਬਾਹਰੀ ਦਿੱਖ ਅਤੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੇ ਉੱਚੇ ਮਿਆਰ ਕਾਰਨ ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇੰਝ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਲਤਾਂ ਮਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਤੋਹਫਾ’ ਦੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉੱਤਮ-ਪੁਰਖੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅੰਰਤ ਮਨ ਅਤੇ ਸੋਚ ਦਾ ਅਕਸ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਜਾ ਵਸੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਥਾਕਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਉਸ ਧਰਤੀ, ਉਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼, ਗਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਸਿਆਸੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਅਤੇ ਅੰਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਵੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਥਾਕਾਰਾ ਨੇ ਪੂਰੀ ਹੀ ਪੂਰੀ ਹਕੀਕਤ ਹੀ ਕਲਮਬੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਥਾਕਾਰਾ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੇਖਿਆ, ਉਥੋਂ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਹਕੀਕਤ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਅਫ਼ਸਾਨੇ ਘੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਈ ਲੱਗਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੰਰਤ ਪਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਜਗੀਰੂ ਸੋਚ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦਾਅ ‘ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਛਾਣ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਕਰਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮਾਅਨੇ ਘੱਟ ਹੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਰਤ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ‘ਤੋਹਫਾ’ ਜਿਸ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਅੰਰਤ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਝਾਨੇ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਰੋਖਾਕਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀ ਭਾਵੁਕਤਾ ਤੇ ਦੋ ਸਿਖਰਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰਕਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਲਬੀਰ ਅਤੇ ਨੀਰੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਪਾਠਕ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਿਸਮਤ ਪ੍ਰਤੀ ਕਈ ਸਵਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ‘ਤਾਦੇ ਕੇ : ਚੰਦ ਉਚੇਰੇ ਹੀ’ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਭਾਈਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ

ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅਧਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਖੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪੇਂਡੂਵੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਚਾਰੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਧਰਾਤਲ ‘ਤੇ ਜਾਂਚਦੀ ਹੈ। ‘ਗਰਮ ਪਾਣੀ’ ਅਤੇ ‘ਬਦਲਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ’ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਆਰਥਿਕ ਬੋਝਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀਆਂ ‘ਕਨੇਡਾ ਦੀ ਟਿਕਟ’, ‘ਧੀ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ’ ਅਤੇ ‘ਮੈਂ, ਚੰਗੀ ਮਾਂ’ ਹਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਿੱਥੇ ਪਿਤਰਕੀ ਸੋਚ ਦੀ ਤਸਵੀਰਕਸ਼ੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅੰਰਤ ਵੇਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਹਾਮੀ ਵੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਅਪਣੇਤੰ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਦੀ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਰਚਨ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਕਹਾਣੀ ਕਲਾ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਾਕਾਰ ਬਖਾ-ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰਣ ਵਿਧਾ-ਰੂਪ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ‘ਨਵੀਂ ਜੁੱਤੀ’, ‘ਖੇਤ ਦੀ ਨੁੱਕਰ’, ‘ਗੁਨਾਹ’ ਅਤੇ ‘ਤਿੰਨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ’ ਸ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ‘ਤੇ ਪੁੱਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਯਥਾਰਥਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚਤਾਂ ਅਤੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰਣ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸੂਝ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਦੀਆਂ ਕਲਾਤਮਿਕ ਛੰਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾ

ਪੰਜਾਬ ‘ਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸੈਨੇਟ ਚੋਣ ਤੇ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿਰਸਾ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ

ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਥਿਰਤਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮੀਡੀਆ, ਸਿਆਸੀ ਮੀਡੀਆ, ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਐਲਗੋਰਿਦਮਿਕ ਮੀਡੀਆ ਪ੍ਰਚਲਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੜਾਈ ਬੰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਨਿੱਕੇ ਧੜਿਆਂ ਤੋਂ ਖਿਸਕ ਕੇ ਥਿਰਤਾੜਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਥਿਰਤਾੜਾਂ ਦੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਯੁੱਧ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਚੋਣ, ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੜਾਈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੋਇਆ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹਨ। ਆਨੰ-ਬਹਾਨੀ ਇੱਥੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹਾਹਿਰੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਸਲੋਬਸਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਭਗਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗ਼ੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਸ਼ੇ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੋਜ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਪ (ਡਾ.)

ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਡੈਮੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਸਟੇਟਸ ਵੀ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਏਜੰਡਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੋਆਮ ਫਿਰਕੂ ਥਿਰਤਾੜਾ ਘੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਰਕਪ੍ਰਸੂਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਮਾਨਵੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਿਜ ਇਕ ਵਿੱਦਿਆਰਥੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਕਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਬੀੜਕ ਇਤਿਹਾਸ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੀ ਕਥਾ ਵੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਮੁੱਢ 1882 ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਬੱਝਿਆ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਈ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੇਂਦਰ ਬਣੀ। ਜਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕੁਝ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਲਾਹੌਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ।

ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਇਸ ਗਿਆਨਮੂਲਕ, ਸੇਵਾਦੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸੈਨੇਟ, ਜ਼ਿੰਡੀਕੀ, ਹੋਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਕੋਲ ਬੇਦੌਲ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਿਰਫ ‘ਖਪਤਕਾਰ’ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਇਸ ਅਦਾਰੇ ਅੰਦਰ ਜਮਹੂਰੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਕਿਰਦਾਰ, ਉਸ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ, ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦ ਉਨਾਉਣਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਉੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਦਾਰੇ ਨੇ ਅਨੇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਕ ਇਸ ਅਦਾਰੇ ‘ਚੋਂ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕੀਤੀ।

ਸੈਨੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸੈਨੇਟ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਬੈਠ ਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੌਲ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੌਲ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਮਸਲੇ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ 144 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਗਿਆਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ, ਅਧਿਮਤਤੀ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖਣਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਯੁੱਠ-ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸੈਨੇਟ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨਮੂਲਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ

ਪੰਜਾਬ ‘ਵਰਸਿਟੀ ਸੈਨੇਟ ਚੋਣਾਂ ’ਚ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਪੂਰ ਸਮਰਥਨ ਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ

ਜਲੰਧਰ : ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ 20 ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸੈਨੇਟ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਰਜਿਸਟਰਡ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ (ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀ.ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਜਿਸ ਦਾ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 47 ਲਈ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਜਲੰਧਰ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਜਨਰਲ

ਸਕੱਤਰ ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਤੇ ਅਰੁੰਦੇਦਾਰ , ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਮੱਖਣ ਮਾਨ, ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਫੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ ਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਤੇ ਅਰੁੰਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹਮਾਇਤ ਦੇਣ ਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਬਲਦਿਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਵਿਦਿਆਰਥ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਜਾਦ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀ. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੈਨੇਟ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਡਾ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਸੈਨੇਟ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜੀ ਨੰਬਰ 47 ਹੈ।ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਜਲੰਧਰ ਇਕਾਈ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਹਿਤਕ ਇਕਾਈਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਦੀ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਸੈਨੇਟ ਮੈਂਬਰ

ਅਭਿਵਿਕਅਤੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੋਕਪੱਖੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਉਂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸੈਨਟ (Senate) ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਨੀਤੀ-ਨਿਰਧਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਜਾਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਰਾਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਚੋਣ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚੋਣ ਰਾਹੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਜਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ’ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਰਗ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਲਕਾ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸੈਨਟ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸੈਨਟ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੋਣ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸੈਨਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਢਾਂਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਦਿਨੀਂ ਸੈਨੇਟ ਦੇ ਇਸੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਲਕੇ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਅਧਿਆਪਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾ.ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਇਕ ਸਕਾਲਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬ ਅਦਬ ਦੇ ਸਮੀਖਿਅਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਅਦਬੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਕੌਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਚੱਲੇ ਲੋਕਪੱਖੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਵਾਜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਕਾਮੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆਂ-ਪਛਾਣਿਆ ਨਾਂ ਹੈ।

ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਇਕ ਜਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੋਝੇਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਵੀ। ਉਹ ਵਫ਼ਾ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਪਰਚਮ ਹੈ ਜੋ ਬੇਵਫ਼ਾਈਆਂ ਤੇ ਦਰਗੱਜ਼ਾਈਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਰ ਉੱਚ ਰਕਰੇ ਲਹਿਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਜਥੇਬੰਦਕ ਸਮਝ ਦਾ ਕਮਾਲ ਦਾ ਗੁੱਠ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਆਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਬੂਖੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਿੱਕ ਡਾਹ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਾਂ ਵੀ ‘ਬੂਰੇ ਦੇ ਬਾਹ’ ਤਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਤਵੱਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਇੱਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਗਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਲਈ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ।

ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਖੋਜੀ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕੀ ਆਪਾ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਨੁੱਪ ਨੀ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਜਦ ਉਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ, ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣਾ, ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ/ਸਕੱਤਰ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਕਾਲਜ/ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ? ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਉਹ ਧੜੱਲੇਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਸਫ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਝੱਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਬੋਰਕੇ ਗੁੱਜਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਾਬਰਾਂ ਤੇ ਨਾਬਰਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਆਪਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੇਠ ਸੋਟਾ ਫੇਰਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਅਦਬ ਦੇ ਹਲਕਿਆਂ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਦਬ ਦੀ ਚਰੀ ਹੇਠ ਪਏ ਗਏ ਨੂੰ ਲਕੌਣਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਖਰੀਆਂ-ਖਰੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਘੋਰਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੋ, ਦੇਖੋ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਲੂਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਤਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਯਕੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹਾਮੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਖਾਮਸ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਖੜੋਤੇ ਹੋਵੇ, ਸੱਤਾ ਦਾਦੇਰਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਅਦਬੀ ਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹਲਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂ ਸੱਤਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹੋਣ, ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਰਡਲ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਬਲਾ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਖੰਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਖਰੀਦਦੀਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਤਾਕਤ ਦੇ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖੰਧੂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮੀਆਂ ਆਰਡਰਾਂ ਤੇ ਨਾਟਾਇਕ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਜੈਨ ਜੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਮੁਕਰੇ ਛਾਤੀ ਤਕ ਦੇ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਉਸ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮੀ ਨੂੰ ਪੇਰਾਂ ਸਿਰ

ਬਣਾਓਣ। ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇਰੇ ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਖੱਬੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁੱਦੇ ਸਮੇਂ ਉਧਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚੰਗੇਰੇ ਸੈਨੇਟ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਉਭਾਰਦਾ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਨੇਟ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਤਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਫੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰ. ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਡਾ ਸਿਰਸਾ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਜਿਤਾਉਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸੇ ਯੂਨੀ. ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰ. ਤੇ ਮੁੱਖੀ ਰਹੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਭਾਰੇ । ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣਾ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ

ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਭਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਦਾਨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਸੈਨੇਟਰ ਬਣਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਜਲੰਧਰ ਇਕਾਈ ਦੇ ਜਰਨਲ ਸਕੱਤਰ ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ 20 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਸਭਿਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬੂਥਾਂ ਉੱਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਦੀ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 47 ਹੈ। ਵੋਟਰ ਨੰਬਰ 1 ਤੇ ਟਿੱਕ ਕਰਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਜੇ ਕੁਮਾਰ, ਡਾ. ਫ਼ੈਲੇਸ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਭੋਲਾਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ, ਗੁਰਮੀਤ, ਸਤਨਾਮ ਚਾਨਾ, ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਫਿਲੌਰੀਆ, ਕਰੋਸ਼ ਆਨੰਦ, ਜੁਹਿੰਦਰ ਸੰਧੂ, ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸੰਧੂ, ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਦਵਿੰਦਰ ਮੱਥਾ, ਹਰਦਿੰਦਰ ਭੰਡਾਲ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਔਲਖ, ਬਿੰਦਰ ਬਸ਼ਾ, ਜਤਿੰਦਰ ਘੀਮੀ, ਕਮਲਜੀਤ ਬਾਬਲਕੋ, ਪ੍ਰ. ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ, ਤਸਕੀਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ, ਉਸ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਹ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਵਰਗੀ ਉਸ ਵਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵਿਚ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪੁੰਮਚੰਦ, ਸਜਾਦ ਜਹੀਰ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਰਾਜ ਆਨੰਦ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕੰਮ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪਾਈ। ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੈਰ ਲਖਨਊ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਬੇਗੂ ਸਰਾਇ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਚੋਨਈ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਮਜ਼ਲਿਸਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਬਰ ਸਤਿਕਾਰਦਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਸਾ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਬਲਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਉਇਆ ਹੋਇਆ ਉਹਨਾ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਇਹ ਗੱਲ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਸਿਰਸਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਐਮ.ਏ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਤਿਆਬਾਦ, ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਐਮ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ-ਢਾਈ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਅੜ ਕੇ ਅਤੇ ਲੜ ਕੇ ਸਿਰਸਾ ਵਿਚ ਐਮ ਏ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੂਰਾ ਇਕ ਸਾਲ ਸ਼ੁਰਵਵਾਰ, ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਿੰਤਕ-ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਭੱਟੀ, ਟੀ.ਆਰ. ਵਿਨੋਦ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਤਨਾਮ ਜੱਸਲ ਤੋਂ ਕਲਾਸਾਂ ਲਗਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਵਾਈ, ਇਹ ਕਾਰਜ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੁਬਹੂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ : ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਇਹ ਕਰਨ ਗੁਲਾਮੀ, ਪਰ ਟੈਂ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਿਸੇ ਦੀ।

ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਪਰਤਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਸਰਦੇ-ਬਰਦੇ ਜੱਟ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਪਰ ਲੜਾਈ ਨਿਆਣਿਆਂ-ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਲੜਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਲਵਾਨੀ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੰਦੂਕ ਕਲਚਰ ਪਰ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੜ੍ਹਕ ਅਤੇ ਦਬੰਗੀ ਤਾਂ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ, ਪਰ ਫਿੜਾਂ ਦੀ ਭਲਵਾਨੀ ਛੱਡ ਕੇ ਅਦਬ ਦਾ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੰਦਕਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉਣ ਸਿੱਖ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਜਗੀਰੂ ਕਲਚਰ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਮਿਲੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਉਛਾੜ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ।

ਉਸ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਡੂੰਘਾ ਉਤਰਾਉਣਾ ਉਸ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਹ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਢੁੱਡ ਵੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਲਈ ਛੇਡ ਵੀ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਗਰਾਂਟ ਲੈ ਲੈਣੀ ਹਿਰਾਸਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਟਰੋਟਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਮਰ ਦੇ ਲਗਭਗ 71 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਵਿਭਾਗੀ ਤਰੱਕੀਆਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਸ ਨੇ ਸੱਤਾ ਦੁਆਰੇ ਪਰੋਸੇ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਪੱਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਐਵਾਰਡਾਂ ਲਈ ‘ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ’ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਲੇਲੂੜੀਆਂ ਕੱਢਦੇ ਦੇਖੇ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਰਡਰਾਂ ਅਤੇ ਐਵਾਰਡਾਂ ਬਾਨੀ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਰੋਸੇ ਗਏ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਈਨਾ ਨਾ ਡੋਲਿਆ। ਜਿਸ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਲਕੇ ਲਈ ਹੁਣ ਉਹ ਚੋਣ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਵਾਲੇ ਕੱਟੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਸੀਟ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਹੋਈ ਪਰ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਆਇਆ ਚੋਣ ਲੜ ਕੇ ਆਵਾਂਗਾ, ਭੇਰਾਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਹੁਦਾ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੱਤਾ ਭਗਵਾਂ ਭਾਸ਼ੀਵਾਦ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਥਾਂ ਖੁਦ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ, ਹਰ ਜਮਹੂਰੀ ਅਦਾਰੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਨੁਸ਼ਾਫ਼ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਲੋਬਸ ਬਦਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾਇਕ ਬਦਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਕੀਦੇ ਬਦਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਅਦਬੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਵਾਰਡਾਂ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਛਾਂ ਲਵਾ ਕੇ ਜ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਹਰ ਅਣਹੋਂਦ ਤੇ ਪਿਲਾਫ਼ ਰੁਟ ਕੇ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕਿੱਨੀ ਵੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਸਿਰਸਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਨ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਲੋਕਪੱਖੀ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਇਹ ਦੁਖਾਂਤ ਵੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਜਨਤਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ-ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਡਾ. ਸਿਰਸਾ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਤਕ ਨਾ ਕੇ ਅਪਣਾ ਪੀਰੀਅਡ ਛੱਡਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਤਕ ਵਿਸ਼ਵ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ-ਗੁੜ੍ਹਨਾ ਛੱਡਿਆ। ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਲੋਕਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਰੰਪਰਾ, ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਾ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੌਲਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਮਸਲੇ ਤੇ ਲੋਕਚਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਘੰਟਿਆ ਬੱਧੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ

ਅੰਦਰ ਦੇ ਐਤਵਾਰਤਾ ’ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕਵਾਦ ਦਾ ਸੱਚ : ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ‘ਮਾਇਕਲ’ ਫ਼ਿਲਮ ਦੇਖਦਿਆਂ : ਗੋਵਿੰਦਰ ਗੱਬੀ ‘ਭੁੱਲਾ ਆਇਆਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਿਤੇ’ : ਆਨੰਦ (ਫੋਕਸ) ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਾਰਸ ਦੀਆਂ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣ

ਕੰਚਨ ਮਹਿਤਾ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਇਸ ਅਜਨਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ

ਕਾਲੀ ਸੁੰਨਸਾਨ ਰਾਤ
ਨੀਂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਆ ਰਹੀ
ਤੇ ਬੈਚੇਨੀ ਭਾਗੂ
ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੀ
ਮੈਂ ਮੱਥਾਇਲ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ
ਵਕਤ, ਰਾਤ ਦੇ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ
ਮੈਂ ਉਠ ਕੇ ਮੇਮ ਦੀ
ਬੱਤੀ ਜਲਾਈ
ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਇਸ ਖੂਹ
ਵਰਗੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸ
ਨੂੰ ਉਠਾ ਲਵਾਂ ਇਸ ਵਕਤ
ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ, ਮੈਂ ਬੱਸ
ਇਥੇ ਇਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ
ਕੋਈ ਰੋਹਬ ਨਹੀਂ
ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ
ਮੈਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ 'ਤੇ ਕਿਉਂ
ਦੱਸਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ
ਲੈਣਾ ਮੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ
ਦਾਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ
ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦਾ
ਸਵਾਲ, ਕੱਣ ਪੁੱਛਦਾ
ਹੈ ਕਿਸੇ
ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ
'ਦਿਜ਼ਤਦਾਰ ਅਮੀਰਾਂ'
ਲਈ ਉਹ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ
ਟੈਂਪਰੀਵਾਸ, ਜੋ ਬੇਘਰ
ਹੋਈਆ ਫਿਰਦਾ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫ਼ਿਲਾਂ
ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ
ਹੋਣ ਦੇ ਕਿੱਥੇ ਹੈ
ਕਾਬਿਲ
ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਖਿਆਲ
ਆਇਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਅਸੀਂ ਭੋਜੇ
ਗਏ, ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ
ਇਸ ਅਜਨਬੀ ਸ਼ਹਿਰ
ਵਿਚ ਬੜੇ
ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ, ਪਰ

ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਰਸ ਨਾ
ਖਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ
'ਜਾਹ ਭਾਈ! ਹੁਣ
ਬਹੁਤ ਪਾਲਤਾ ਤੈਨੂੰ
ਬਾਪੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਅਸੀਂ, ਹੁਣ ਛੱਡ ਸਾਡਾ
ਖੇਡੜਾ ਤੇ ਤੁਰ ਜਾ
ਇੱਥੋਂ' ਬੇਵੱਸ ਚੱਲੇ ਵਿੱਚ
ਲੀੜੋ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ
ਇਸ ਅਜਨਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ
ਪਿੰਡ ਆਪਣਾ
ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ
ਸ਼ਹਿਰ ਆਪਣਾ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ
ਬੱਸ ਭਟਕੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਵਾਂਗ
ਇਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਲਾਸ਼
ਇਸ ਅਜਨਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ
ਵਿਚ ਮੱਢਿਆਂ
'ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ
ਫਰੋਬ ਦੀ ਬੋਰੀ ਦਾ ਭਾਰ
ਚੰਦ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ
ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਜੋ ਹੋਏ ਸਾਡੇ ਨਾਲ
ਤੇ ਕੁਝ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀਆਂ
ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਮੱਤੀਆਂ ਦੀ ਪੋਟਲੀ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਖੀਆ ਘੜੀਆਂ ਵਿੱਚ
ਸਾਨੂੰ ਲਿਆ ਸੰਭਾਲ
ਇਸ ਅਜਨਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ

ਮੇਰੀ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਮਾਂ

ਮੇਰੀ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਮਾਂ
ਮੈਨੂੰ ਇਝ ਲੱਗਦਾ, ਜਿਵੇਂ
ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਬੱਸ ਤੇਰੇ
ਲਈ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ
ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ
ਮਕਸਦ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥ
ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ
ਸਹਾਰਾ ਲੱਭਦਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ
ਤੇਰੀਆਂ ਭੋਲੀਆਂ ਫਿਕਰਾਂ
ਤੇ ਬੇਗਰਜ਼ ਦੁਲਾਰ ਵਿੱਚ
ਆਪਣੀ ਵੀਰਾਨ ਤੇ
ਬੇਰੰਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ
ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਰੂ ਲੱਭਦਾ
ਨਾ ਹੀ ਤੇਰਾ
ਕੋਈ ਹੋਰ
ਕੋਈ ਹੀ ਮੇਰਾ
ਕੋਈ ਹੋਰ
ਬੱਸ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ
ਦਾ ਇੱਕ
ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਸਰੇ
ਵਕਤ ਕੱਟਦਾ
ਹੁੰ ਤੇਦਰੁਸਤ ਤੇ
ਚੱਲਦੀ-ਫਿਰਦੀ ਰਹੇ
ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਹਰ

ਘੜੀ ਇਹੀ
ਤਮੰਨਾ ਰੱਖਦਾ ਤੇ
ਤੈਨੂੰ ਧੋਹਣ
ਤੇ ਡਰਦਾ ਉਸ ਖੁਦਾ ਅੱਗੇ
ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤੇਰੀ
ਲੱਮੀ ਉਮਰ ਦੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਲੰਮੇ
ਸਾਥ ਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਦਾ
ਤੇ ਹੋਰ ਦਿਲ ਹੁਣ
ਕੁਝ ਨਹੀਂ
ਮੰਗਦਾ
ਪੁੱਤ-ਪੁੱਤ
ਰਾਤੀਂ ਜਦ ਤੂੰ
ਮੈਨੂੰ ਆਖੇਂ, ਇਹਾੜੀ ਭਰ
ਦੀ ਮੇਰੀ ਉਦਾਸੀ
ਤੇ ਤਰੱਦਦ ਦਾ
ਬਕੇਵਾਂ ਛਿਨ ਵਿੱਚ
ਮੰਗਦਾ
ਪੁੱਤ-ਪੁੱਤ
ਰਾਤੀਂ ਜਦ ਤੂੰ
ਮੈਨੂੰ ਆਖੇਂ, ਇਹਾੜੀ ਭਰ
ਦੀ ਮੇਰੀ ਉਦਾਸੀ
ਤੇ ਤਰੱਦਦ ਦਾ
ਬਕੇਵਾਂ ਛਿਨ ਵਿੱਚ
ਮੰਗਦਾ
ਪੁੱਤ-ਪੁੱਤ
ਰਾਤੀਂ ਜਦ ਤੂੰ
ਮੈਨੂੰ ਆਖੇਂ, ਇਹਾੜੀ ਭਰ
ਦੀ ਮੇਰੀ ਉਦਾਸੀ
ਤੇ ਤਰੱਦਦ ਦਾ
ਬਕੇਵਾਂ ਛਿਨ ਵਿੱਚ
ਮੰਗਦਾ

ਤੇਰਾ ਮਿਲਣਾ

ਤੇਰਾ ਮਿਲਣਾ ਹੁਣ ਸੋਚਾਂ ਤਾਂ
ਇਸ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ
ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਦੇਂਡ ਸੀ
ਕਿਤੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ
ਜਨਮ ਪਿਛਲੇ ਦੀ
ਜਾਂ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣੀ ਦੇਣਦਾਰੀ
ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ
ਉਤਾਰ ਚੱਲੇ ਹਾਂ

ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਬਾਵਲੇ
ਤੇਰੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ
ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਤਰਸੇ ਨੈਣ
ਤੇ ਤੇਰੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਲਈ
ਸਾਡੇ ਬੈਚੇਨ ਹੱਥ ਬੱਸ
ਹਰ ਘੜੀ ਤੇਰੇ ਮਿਲਣ ਦੀ
ਇਲਤਿਜਾ ਕਰਦੇ ਸੀ
ਅੱਜ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ
ਖੁਦਾ ਲੱਭਣ ਦੀ
ਆਪਣੀ ਹਿਮਾਕਤ ਤੇ
ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ
ਹਰ ਘੜੀ ਕੋਸਦੇ
ਤਿਲਮਿਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ
ਹੁਣ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ
ਤੇਰਾ ਦੀਦਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ ਅੱਗੇ
ਇਹੀ ਅਰਜ਼ੋਈ
ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਬੂਆਂ ਦੇ
ਮੱਤੀ ਵਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ
ਸੋਚ ਕੇ ਮਿਲਣਾ ਤੇਰਾ ਮੈਨੂੰ

ਸੰਪਰਕ-94172-08535

ਗੁਰਨਾਮ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ

ਦੋਸਤੋ! ਸਾਥੀਉ!! ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਉ!!!
ਇਕ ਪੜਾਅ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਬਲਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ ਹੈ
ਇਕ ਕੌਡੀਆਂ ਵਾਲਾ ਨਾਗ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ
ਐਪਰ ਅਜੇ ਅਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਲ ਨਹੀਂ ਆਈ
ਪੂਰਨ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ
ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਪਰਤ ਜਾਣਾ
ਇਕ ਗੁਨਾਹ ਹੋਵੇਗਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ।
ਇਕ ਬੱਜਰ ਗੁਨਾਹ!!
ਸੰਪੂਰਨ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਯੋਧੇ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡਣਾ ਮਿਹਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਨਦੀਆਂ,
ਨਾਲੇ ਦਰਿਆ ਪਹਾੜ, ਦੈਂਤ ਬਣ ਕੇ ਖੜੇ ਹਨ
ਅਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਲ ਬੜੀ ਦੂਰ ਹੈ
ਬੜੀ ਦੂਰ ਹੈ ਮੰਜ਼ਲ ਸਾਥੀਉ!
ਇਕ ਵਿਕਟ ਗਿਰਾਇਆ ਹੈ
ਸ਼ੁੱਭ ਸ਼ਗਨ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਉਮੀਦ ਦੀ ਲਾਟ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਈ ਹੈ
ਮੈਂਚ ਜਿੱਤਣਾ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ
ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਭਰੇ
ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਬਲ ਧਾਰੇ
ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਪਕੜੋ
ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਣ 'ਤੇ ਲਾਓ
ਏਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬਰਕਤ ਪਾਓ
ਮੱਥਿਆਂ ਵਿਚ ਚਿਰਾਗ ਜਲਾਓ
ਵਧਦੇ
ਜਾਓ,
ਵਧਦੇ
ਜਾਓ।

ਫੌਲਾਦੀ ਹੱਥ

ਤੁਹਾਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬੜਾ ਕਮੀਨਾ ਹੈ ਸਾਥੀਉ!
ਇਹ ਚਾਣਕੀਯਾ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਮਨੂੰ ਸਮ੍ਹਿਤੀ ਦੇ ਰਥਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਵਾਰ
ਇਹ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਦਨਦਨਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ
ਇੱਕ ਹੀ ਰੰਗ ਦੇ ਬਾਣ ਮਾਰਦਾ ਹੈ
ਇਕ ਹੀ ਸੋਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ
ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਬਾਗ ਉਜਾੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਇਹ ਨਫਰਤ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ
ਇਹ ਗਿਰਗਟ ਵਾਂਝ ਰੰਗ ਬਦਲਦਾ ਹੈ

ਸਫ਼ਾ 3 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਅੰਰਤਾਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੈ।ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਪੱਕੇ ਨਾਲ ਗਾਰਡ ਅੰਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁਖੀ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਇਕੱਲਤਾ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਬੇਟੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜੁਦਾਈ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਸਫਾ-126) ਪਰ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚਲੀ ਵੱਖਰਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਂਝ ਹੈ।ਇਕੱਲਤਾ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕਾ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਇਹ ਇਕੱਲਤਾ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਠੋਕਰ ਤੇ, ਕਹਾਣੀ ਵਲੀਮੋ (ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਦਾਅਵਤ) ‘ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਢਲਕ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰ ਉੱਪਰ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਅੰਰਤ ਦੀ ਸਦਾ ਆਕਰਸ਼ਕ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਅਤੇ ਢਲਣ ਦੇ ਤਨਾਓ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਹੈ- ਬੇਤਰਤੀਬਾ ਹੋਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਮਰਦੀ ਹੋਈ ਸੱਭਿਅਤਾ ਹਾਂ। (ਸਫਾ-130) ਉਸ ਵਲੀਮੋ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਬੁੱਢਾ ਪਿਓ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੋਸਤ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ

ਨਾਰੀ ਅੰਤਰ-ਮਨ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਗੁੰਝਲਾਂ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ...

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਭ ਗਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਇਕਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇੰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਅੱਖੀ ਹੋਏਗੀ। ਫੇਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ ਨੂੰ ਸਟੇਵ ਦੀ ਘਿਟਨਾ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਇਹਾੜੀ ਬਿਤਾਉਣ ਤੱਕ ਦੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਚਾਂਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਇਕਾ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜੀਟਿਵਿਟੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਇਕਾ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਚਿਤਵਦੀ ਤੇ ਵੱਧੋ-ਵੱਧਰੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਵਾਂਗ ਚੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅੰਕਲ ਆਰਢ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਂਦ ਕਹਿਣਾ ਉਸ ਦੀ ਕਾਇਆ ਪਲਟਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ। ਚਾਂਦ ਨਵੇਂ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਓ ਸੋਗੇ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਚਾਂਦ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ’। (ਸਫਾ-141) ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਣਾ’ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਣਾਈ ਸਵੈ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਉਸ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਜੁਜ਼ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ

ਸਫ਼ਾ 1 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ 2008 ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਇੱਕ ਪੁਲਸੀਆ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਛੇਡਛਾੜ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ 2017 ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਗਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ, ਬਲਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਕੁੱਝ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਅਗਸਤ 2022 ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਖਤਿਆਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਕਾਤਲਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਮੁਆਫ਼ੀ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਨਵਰੀ 2024 ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾਈ ਮੁਆਫੀਨਾਮਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਖ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਹੁਣ ਉੜੀਸਾ ਵਿੱਚ 23.01.1999 ਨੂੰ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਦੀਸਾਈ ਗ਼ਾਮ ਸਟੀਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਸ ਅਤੇ ਛੇ ਸਾਲਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਤੇ ਸਾੜਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਬਸੰਗਰ ਦਲ ਦੇ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉੜੀਸਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ 2005 ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ 2011 ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੁਹੰਮਦ ਹਮਬਰਨ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਰਨਾਲਾ ਦੀ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੀ ਇਬਾਰਤ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਅੰਗਹੀਣ ਸਕੂਲ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁੰਡਾ ਗਰੋਹ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਚੰਡ ਲੋਕ ਰੋਹ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ‘ਤੇ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਸਟਮ ਕਾਤਲ ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ‘ਤੇ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਵਲੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਡੱਕਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਲਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਲਸ-ਸਿਆਸੀ-ਗੁੰਡਾ ਗਠਜੋੜ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕਾਂਡ ਦੀ ਅਜਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਤਿੰਨ ਆਗੂਆਂ ਮਾਸਟਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੁਮਾਰ, ਨਰਾਇਣ ਦੱਤ ਅਤੇ ਮਨਜੀਤ ਧਨੌਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤਹਿਤ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਤੱਕ ਨਰਾਇਣ ਦੱਤ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੁਮਾਰ ਤਾਂ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੀ ਇਸ ਝੂਠੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਨਜੀਤ ਧਨੌਰ ਦੇ ਸਜ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਮਾ ਸਮਾਂ ਬਰਨਾਲੇ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਮੁਹਰੇ ਬੈਠ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਮਨਜੀਤ ਧਨੌਰ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਵੀ ਆਈ ਪੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ/ਫਰਲੇ ‘ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਛਲੇ ਨੌਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੁੱਲ 457 ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪੈਰੋਲ/ਫਰਲੇ ਸੱਧੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਭਾਜਪਾ

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ ਐਕਟ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪੈਰੋਲ ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਪੈਰੋਲ ਮਈ 2021 ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟਿਆਂ ਲਈ ਹਾਸਲ ਹੋਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੀਸਰੀ ਫਰਲੇ ਸੱਤ ਫਰਵਰੀ 2022 ਨੂੰ ਇੱਕੀ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ‘ਦ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁੱਡ ਕੰਡਕਟ ਪਰਿਜਨਰਜ਼ (ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਗੀਲੀਜ਼) ਐਕਟ 1988 ਲਾਗੂ ਸੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਨੇ ਆਰਜ਼ੀ ਰਿਹਾਈ ਤੱਕ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਲਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਰਜ਼ੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਹੱਦਦਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸੇ ਧਾਰਾ ਚਾਰ ਦਾ ਉੱਪ-ਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਆਦਤਨ ਅਪਰਾਧੀ’ (Habitual Offenders) ਨੂੰ ਇਹ ਫਰਲੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ‘ਆਦਤਨ ਅਪਰਾਧੀ’ ਨੂੰ 1988 ਦੇ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ‘ਪੰਜਾਬ ਹੋਬੁਜ਼ਲ ਓਫੈਂਡਰਜ਼ (ਕੇਂਟਰਲ ਐਂਡ ਰਿਫਾਰਮ) ਐਕਟ 1952’ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(3) ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਦੌਰਾਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜਾਂ ਵੱਧ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ, ਉਹ ‘ਆਦਤਨ ਅਪਰਾਧੀ’ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਉਮਰ-ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੀਆਂ ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ 2017 ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆਰਾਂ ਜਨਵਰੀ 2019 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਡੇਰਾ ਮੈਨੇਜਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅੱਠ ਅਕਤੂਬਰ 2021 ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛੱਤਰਪਤੀ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਬਿਤ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਲਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 2017 ਤੋਂ 2021 ਤੱਕ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕੀ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਫਰਲੇ ‘ਤੇ ਆਰਜ਼ੀ ਰਿਹਾਈ ਹੋਈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਫਰਵਰੀ 2022 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਲਵਾ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ।

ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ ਜਾਂ ਫਰਲੇ ਦੇਣ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਸਾਲ 2022 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇਜ਼ੀ ਫੜਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ 1988 ਦਾ ‘ਦ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁੱਡ ਕੰਡਕਟ ਪਰਿਜਨਰਜ਼ (ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਗੀਲੀਜ਼) ਐਕਟ’ ਨੂੰ ਰੱਦ (Repeal) ਕਰਕੇ 31.03.2022 ਨਵਾਂ ‘ਦ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁੱਡ ਕੰਡਕਟ ਪਰਿਜਨਰਜ਼ (ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਗੀਲੀਜ਼) ਐਕਟ 2022’ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 10.04.2022 ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਹਰਿਆਣਾ ਸੰਬੰਧਤ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ (Execute) ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੁੱਝ ਨਿਯਮ (Rules) ਘੜੇ (Frame) ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ 2022 ਦੇ ‘ਦ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁੱਡ ਕੰਡਕਟ ਪਰਿਜਨਰਜ਼ (ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਗੀਲੀਜ਼) ਐਕਟ’ ਦੇ ਨਿਯਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਹੋਰ ਦੋ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਆਏ। ਸਾਲ 2022 ਦੇ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ‘ਆਦਤਨ ਅਪਰਾਧੀ’ ਸ਼ਬਦ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਸਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਸਤਾਰਾਂ ਜੂਨ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੈਰੋਲ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਾਲ 1988 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(aa) ਅਤੇ 2022 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ (7,8,9) ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਕੈਦੀਆਂ (Hardcore prisoners) ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ‘ਸੀਰੀਅਲ ਕਿਲਿੰਗ’, ਕੇਂਟਰੋਕਟ ਕਿਲਿੰਗ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਾਇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹਿਰਾਏ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਜੁਰਮ ਵਿੱਚ ਆਪ ‘ਸਿੱਧਾ’ ਸ਼ਾਮਲ (serial killings) ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਕਤਲ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਭਾਵੇਂ 2022 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਮਨਮਾਨੇ (Arbitrariness) ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੈਰੋਲ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸੇ ਸਾਲ ਪੰਦਰਾਂ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਆਦਮਪੁਰ ਸ਼ਾਂਤ ‘ਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਉੱਪ-ਚੋਣ ਸੀ। ਇਸ ਪੈਰੋਲ ‘ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਵੂਮੈਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਸਵਾਤੀ ਮਾਲਦੀਵ ਨੇ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਵਿਅਕਤੀ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਪੈਰੋਲ ‘ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਸਖ਼ਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਯੂ ਪੀ ਦੇ ਬਾਗਪਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੋਆਮ ਸਤਿਸੰਗ ਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਚੌਕੀ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਨੇ ਇਸ ‘ਤੇ ਇਹ ਰਹਿਦਿਲਾਂ ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦੇਣਾ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਰੋਲ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੇ ਪੈਰੋਲ ਅਤੇ ਫਰਲੇ ਦੇ ਟਾਈਮਿੰਗ ਅਕਸਰ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵੀਹ ਜੁਲਾਈ 2023 ਦੀ ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਪੈਰੋਲ ਸਮੇਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣਾਂ, 21 ਨਵੰਬਰ 2023 ਦੀ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਫਰਲੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ, ਦੇ ਅਕਤੂਬਰ 2024 ਦੀ ਵੀਹ ਦਿਨਾਂ ਪੈਰੋਲ ਸਮੇਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਅਠਾਈ ਜਨਵਰੀ 2025 ਦੀ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਪੈਰੋਲ ਸਮੇਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੇਰਾਂ ਅਗਸਤ 2024 ਦੀ ਫਰਲੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਅਗਸਤ 2025 ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਦਾ ਸਮੇਂ ਵੀ ਟਾਈਮਿੰਗ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਤਹਿਤ ਨਾਰੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਦੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਮਹੱਤਵਾਕਾਧਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਰੋਹ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸ਼ੈਲੀ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਜੁਝਾਰੂ ਰੂਪ ਜਾਂ ਵਿਦਰੋਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਇਸਤਰਿਤ ਵਰਣਨ ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਰਅਸਲ ਚੌਕ ਤੋਂ ਚੁਰਸਤੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਮੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵ ਸਥਾਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਸਥਾਪਤੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰਾ ਨੇ ਸਧਾਰਨ ਅੰਰਤ ਪਾਤਰਾਂ ਅਤੇ ਆਮ-ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸ਼ੈਲੀ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸੂਝਾਅ ਨਹੀਂ, ਬਸ ਵੇਲਾਓ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦਾ। ਅੰਤਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੇਤਨ, ਅਵਚੇਤਨ ਦੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਨਮਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਅੰਰਤਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਜਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਦਾ ਦੇਂਡ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਇਹ ਖਾਸੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਲੋਕੋਲ ਮਨ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਉੱਤਮ-ਪ੍ਰਰਥੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੇਤਨਾ

ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਬੋਲ ਵਿਚ ਧੋਖਾ ਹੈ, ਨਿਰੀ ਮੱਕਾਰੀ ਹੈ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਫੌਲਾਦੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਝਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਵੀ

ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਜੇਤਰ ਮੰਤਰ ਉੱਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਉ! ਯੋਧੀਉ!!

ਤੁਸੀਂ ਨਵਾਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜ ਰਹੇ ਹੋ
ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ, ਸੁਖਦੇਵ ਅਤੇ ਰਹਿਮਤ ਅਲੀ ਵਜ਼ੀਦਕੇ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਾਰਸ ਹੋ
ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਾਨ ਹਿਮਾਲਾ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਉੱਚੀ ਹੈ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੂਰਜ ‘ਸਲਾਮ’ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਸਮੁੰਦਰ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਣੀ ਭਰਦਾ ਹੈ
ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਰੱਦੋ-ਅਮਲ ਦਾ ਚਰਚਾ ਹੈ
ਅਸੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਅਸਾਡੇ ਸੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਲ ਧੜਕਦਾ ਹੈ
ਤੁਹਾਡੇ ਮੱਥਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਥੇ ਜੋੜਨ ਲਈ
ਅਸੀਂ ਵੀ ਵਾਪਸ ਪਰਤਾਂਗੇ

ਹਾਂ,
ਅਸੀਂ
ਵੀ
ਵਾਪਸ
ਪਰਤਾਂਗੇ।

ਸੂਰਜ

ਫੇਰ ਡੰਕਾ ਵੱਜਿਆ
ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ
ਜੂਝ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ
ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ
ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ
ਲੱਖ ਰੋਕ ਉਹ
ਕਿੱਥੇ ਏਨੀ ਸੱਤਿਆ
ਸ਼ੋਤਾਨ ਵਿਚ!

ਬਾਗ

ਬਾਗੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਵਾਂ ਹੁਣ
ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਆਕ੍ਰੋਸ਼, ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ
ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਜੋ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਖੂਨ ਪਾ ਕੇ ਸਿੱਜਿਆ
ਹੈ ਰਾਤ ਦਿਨ
ਮਹਿਕ ਭਰਿਆ ਬਾਗ
ਕਦੀ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਪ੍ਰਵਾਹ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ, ਨਿੱਜੀ ਪਸੰਦ, ਉੱਘੜ-ਦੁੱਘੜੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਹਰ ਸਾਲ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਪਾਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਕਵਿਤਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਖੂਬੀ ਹੈ। 23 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨ ‘ਤੇ ‘ਮਸ਼ਾਲ’ ਬਾਲ ਕੋ ਚੱਲਣਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ’ ਦਾ ਅਹਿਦ ਹੁੰਦਾ ਵੀ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਉੱਘੜਵੀਂ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਨਤਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਲੇਖਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਗਵਾਹ ਬਣੇ। ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਵੱਡ-ਅਕਾਰੀ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਵੱਧਦਾ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਸਮਾਗਮਾਂ ‘ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਦੁਆਬੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਏਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਾਸ਼ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਕਦੇ ਇਹ ਧਰਤੀ ਮਖ਼ਮਲੀ ਬਣ ਗਈ, ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਸਾਸ ਉਧਰੇ ਤੇ ਕਦੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਏ ਰੋਹ ਨੂੰ ਜਰਬਾਂ ਆਉਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਧਾਰੇ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਰੀ ਵਿਕਰ ਦੀ ਬਾਂਹ ਵੜੀ ਰੱਖਣਾ..... ਕਵਿਤਾ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸ਼ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀਤ-ਸਾਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਫਿਕਰਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਘੁੰਟ ਕੇ ਵੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।

ਇਸ ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਸਮਾਗਮ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪਸ਼ ਹੋਏ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਵਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਲ

ਗਿਆਨ ਸੈਦਪੁਰੀ

ਕਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਹੁ- ਪੱਖੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਡਾ. ਸਵਰਾਜਬੀਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਮੰਚ ਰੰਗ ਮੰਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਮੰਚਤ ਨਾਟਕ ‘ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ ਸਾਥੀ’ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਬਣਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਖੋਰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਥੀ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸਰਾਰ ‘ਤੇ ਪਾਸ਼ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁੰਦਵੇਂ ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਸਵਰਾਜਬੀਰ ਨੇ ਪਾਸ਼ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾੜੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਸ਼ ਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ। ਉਹਨਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਲੇਮ ਤੱਕ ਜਾਤੀਵਾਦ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਘਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਉਘੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਭਾਅ ਜੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧੀ ਡਾ. ਅਰੀਤ ਨੂੰ ਮੰਚ ‘ਤੇ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਮੌਕੇ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਸਿੰਜੀਆਂ ਸਿਰਫ ਫਸਲਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ, ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਦੀ ਭੋਇਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾਅ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬੀਜ ਅਤੇ ਮੱਲਰੇ

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਯੁੱਗ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਆਏ ਹੋਈਏ। ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਨਾਂਅ ਹੈ।

ਪਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਘਰ ਵੇਖੇ। ਵੱਡੇ ਵੀ ਵੇਖੇ, ਸੋਹਣੇ ਵੀ ਵੇਖੇ, ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਵੀ ਵੇਖੇ, ਪਰ ਇੱਕ ਘਰ ਅਜਿਹਾ ਵੇਖਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਸਲ ਦੌਲਤ ਕੰਧਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਬੂਧਾ ਜੀ। ਉਹ ਬੂਧਾ, ਜਿਸ ‘ਤੇ ਤਾਲਾ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਲਈ ਕਦੇ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਘਰ ਸੀ ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦਾ।

ਅੱਜ ਵੀ ਜਦੋਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਪੰਛੀ ਉੱਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਿਆ ਉਹ ਘਰ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਖੜਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਇਟਲੀ ਦੀ ਠੰਢ ਰੱਤੀਆਂ ਤੱਕ ਉਤਰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਗੱਸ਼ੋ ਦੀ ਗਰਮਾਹਟ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਦੁਸਾਂਝ ਕਲਾਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਚਾਚੀ ਜੀ ਦੀ ਗੱਸ਼ੋ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ-ਛੋਟਾ ਪਤੀਲਾ। ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪਤੀਲੇ ਚੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਦਾਲ ਦੀ ਮਹਿਕ, ਸਬਜ਼ੀ ਦੀ ਭਾਫ਼ ਅਤੇ ਤਵੇ ਉੱਤੇ ਸਿੱਕਦੀ ਰੋਟੀ.... ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਗੱਸ਼ੋਈ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਰਵਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਪਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਧੜਕਦੀ ਹੋਵੇ।

ਮੈਂ ਕਦੇ ਚਾਚੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ, ‘ਅੱਜ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣਗੇ?’ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਰੋਟੀ ਗਿਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਜਿੰਨੇ ਬੈਠ ਜਾਣ, ਓਨੇ ਆਪਣੇ। ਜਿਹੜਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਮਹਿਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਘਰ ਦਾ ਜੀਅ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਅਤੇ ਉਸ ਗੱਸ਼ੋਈ ਤੋਂ ਬੋੜ੍ਹਾ ਪਾਸੇ, ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੱਡਾ ਨੇਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਕੋਈ ਭਾਸ਼ਣਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਕੋਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਐਸਾ ਇਨਸਾਨ ਦਿਸਿਆ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਠੰਢਕ ਸੀ। ਉਹ ਠੰਢਕ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਘੱਟ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੋਲਦੇ, ਹਰ ਵਾਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਮਹਿਮਾਨ ਬਣ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਉਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਚਾਚੇ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ਹੋਵਾਂ। ਇਹ ਗਿੜਤਾ ਖੂਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਹ ਗਿੜਤਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਗਿੜਤੇ, ਖੂਨ ਦੇ ਗਿੜਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸੈਂਕੜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਚੰਢਣ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਇਟਲੀ ਆਇਆ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਕੋਈ ਕਾਰਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਹੌਸਲਾ ਰਾਹ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਟੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਹੌਸਲਾ।

ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ।

ਸੇਵਾ ਸਿਰਫ਼ ਲੰਗਰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਨਾਂਅ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੇਵਾ ਇਹ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਅਣਜਾਣ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸਾਲਾਂ ਨਹੀਂ, ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਕੀਤਾ।

ਦੁਸਾਂਝ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁੰਡਾ ਇਟਲੀ ਵੱਲ ਰਵਾਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਿੰਤਾ ਹੁੰਦੀ, ‘ਉੱਥੇ ਆਪਣਾ ਕੰਣਾ ਕੌਣ ਹੈ?’ ਪਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਨਾਂਅ ਨਿਕਲਦਾ।

‘ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦੇ ਘਰ ਚਲਾ ਜਾ’... ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਾਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।’

ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਹ ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਦੁਸਾਂਝ ਕਲਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸੀ।

ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਉਮਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ।

ਸ਼ਾਮ ਢਲਦੀ। ਚਾਚੀ ਜੀ ਗੱਸ਼ੋਈ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ। ਬਾਹਰ ਇਟਲੀ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦ ਉੱਤਰ ਆਉਂਦੀ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ, ਕਈ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਪੌਰਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਮਝ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਸੀ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ।

ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਹੀ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦੁਸਾਂਝ ਕਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ, ਕਦੇ ਦਲਿਤ ਚੇਤਨਾ, ਕਦੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਤਰ, ਕਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਵਿੰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਖਾਨ ਦੀ ਗੱਲ। ਮੈਂ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ, ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਜਿਉਂਦੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ

‘ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ ਸਾਥੀ’

ਰੰਗ ਮੰਚ ਦੇ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਖਿੜੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਪਾਸ਼ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ ਸਲੇਮ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਾਸ਼-ਹੰਸ ਰਾਜ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਾਸਤੀ ਯਾਦਗਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਾਸ਼-ਹੰਸ ਰਾਜ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਿਆਸੀ, ਭੂ-ਮਾਲੀਕਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਗੱਠਜੋੜ ਨੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੱਦੀ ਘਰ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਨਿਵਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ, ਉਸ

ਰੰਗ ਮੰਚ ਦੇ ਘਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਦੋਗਾਣਾ (ਪਾਸ਼-ਹੰਸ ਰਾਜ ਕੰਪਲੈਕਸ) ਦੀ ਵੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਡਾ. ਅਰੀਤ ਨੇ ਪਾਸ਼ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਵੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਯੋਧਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸੱਚ ਕੀ ਬੋਲਾ’, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਸ਼ ਨੇ ਵੀ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਲਿਖਿਆ।

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਗੂ ਮਾਸਟਰ ਰਜਿੰਦਰ ਭਦੌੜ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਗੂ

ਸਾਥੀ ਹਰਮੇਸ਼ ਮਾਲੜੀ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਹਰ, ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ, ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ, ਸਲਾਮ ਕਾਫ਼ਲਾ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਜਸਪਾਲ ਜੱਜੀ, ਪਾਸ਼ ਯਾਦਗਾਰੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਜਗਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਪਾਸ਼ ਦੀ ਕਾਵਿ ਤੇ ਵਾਰਤਿਕ ਬਾਰੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਧੀ ਇਕਬਾਲ ਉਦਾਸੀ, ਧਰਮਿੰਦਰ ਮਸਾਣੀ, ਹਰਦੀਪ ਕੱਟ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ (ਸ਼ਹੀਦ ਰੰਧਾਵਾ) ਅਤੇ ਦੀਪ ਕਲੇਰ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਬਾਲ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ ..., ਸੋਨੇ ਦੀ ਸਵੇਰ ਜਦੋਂ ਆਉ ਹਾਣੀਆ, ਨੱਚੋਗਾ ਅੰਬਰ ਭੂਮੀ ਗਾਉ ਹਾਣੀਆ... ਅਤੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪਾਸ਼ ਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗਾਇਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ

ਨਾਟਕ ‘ਅਸੀਂ ਲੜਾਂਗੇ ਸਾਥੀ’ ਡਾ. ਸਵਰਾਜਬੀਰ ਵੱਲੋਂ ਨਾਟਕ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਭਰਪੂਰ ਮਿਹਨਤ ਨਾਟਕ ਦੇ ਹਰ ਸੀਨ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਸ਼ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਦੀਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਾਟਕ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਾਤਰ ‘ਚਾਂਦਨੀ ਡਰੀ ਡਰੀ, ਸੜਕ ‘ਤੇ ਤੁਰ ਰਹੀ’ ਦੇ ਗਾਇਨ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਹ

ਸਤਰਾਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਤੇ ਭਾਵੁਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਮਾਨਵੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਜੀਉਂਦੀ-ਜਾਗਦੀ ਕੁੜੀ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਡਰਦੀ ਹੋਈ ਸੜਕ ‘ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਭਾਵੁਕ ਅਤੇ ਉਦਾਸ ਮਹੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਸ਼ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਦਰਸ਼ੂ ਨਾਂਅ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੋਹਾਨਗੀ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਸ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਸ਼ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਦੂਰ ਚਲਾ

ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ : ਜਿਸ ਘਰ ਦਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਕਦੇ ਠੰਢਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ

ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਕਿਤਾਬ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣੇ ਸਨ, ਕੋਡਰ ਕੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ-ਜੀਆ ਸੀ, ਪਰ ਰੋਹਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਦੇ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ-

‘ਧਰਮਜੀਤ, ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੁੰਜੀ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ, ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।’

ਇਹ ਵਾਕ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਸੂਲ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ-

‘ਯਾਦ ਰੱਖੀ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਇੱਕ ਕੋਲ ਕਾਗਜ਼ ਨਹੀਂ? ਆ ਜਾ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ? ਆ ਜਾ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ? ਆ ਜਾ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ? ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾ, ਫਿਰ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ।’

ਇਹ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਹ ਇੱਕ ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਟੁੱਟਦੇ, ਫਿਰ ਖੜ੍ਹਦੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਮੋਨਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਅਸੂਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮੈਂ ਵੀ ਚੁਕਾਈ। ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਝੂਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਕੰਮ ਵੀ ਹੱਥੋਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਲੜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ।

ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਖੂਬੀ ਸੀ-ਉਹ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਅੱਕਾਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਕਾਗਜ਼ ਨਹੀਂ? ਆ ਜਾ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ? ਆ ਜਾ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ? ਆ ਜਾ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ? ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾ, ਫਿਰ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਟਾਂ-ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਹੌਸਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਦੇ ਸੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਘਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣਗੇ। ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦਾ ਘਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦੇ। ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵੀ ਵਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਸਲੀ ਉਚਾਈ ਉਸ ਦੀ ਜੇਬ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਵੇਖਿਆ। ਬਾਹਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ, ਪਰ ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦਾ ਘਰ ਇਸ ਨਿਯਮ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਸੀ। ਉਹ ਘਰ ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਇਟਲੀ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਦੁਸਾਂਝ ਕਲਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿੱਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਵੱਸਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਦੋ ਮਹੀਨੇ। ਕੋਈ ਤਿੰਨ। ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਸਾਲ। ਕੋਈ ਕੰਮ ਮਿਲਣ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਨ ਤੱਕ। ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ‘ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਤੱਕ।

ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ, ‘ਹੁਣ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਨੇ?’ ਜਾਂ ‘ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ।’

ਉੱਥੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ-

‘ਪੁੱਤ, ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ?’

ਇਹ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਘਰ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦੋ? ਚਾਰ? ਦਸ?

ਪਰ ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦਾ ਘਰ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬੋਝ ਨਹੀਂ, ਭਰੋਸਾ ਚੁੱਕਦਾ ਸੀ।

ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਗਿੜਤੋਦਾਰ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੰਡੇ, ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂਆਂ ਦੇ ਜਾਣੂ... ਆਉਂਦੇ ਗਏ, ਟਿਕਦੇ ਗਏ, ਕੰਮਾਂ ‘ਤੇ ਲੱਗਦੇ ਗਏ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਸਾਉਂਦੇ ਗਏ।

ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਘਰ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇੱਕ ਪੁਲ ਸੀ-ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਟਲੀ ਤੱਕ ਦਾ ਪੁਲ। ਪਰ ਉਸ ਪੁਲ ਦੇ ਦੋ ਬੰਮੇ ਸੁਣ।

ਇੱਕ ਕਾਮਰੇਡ ਧਰਮਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ। ਦੂਜੇ ਚਾਚੀ ਜੀ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਹਿੱਸਾ ਦੁਨੀਆ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਚਾਚੀ ਜੀ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਐਸਾ ਮਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗ਼ੋਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਚਾਚੀ ਜੀ ਉਹੀ ਗ਼ੋਸ਼ਨੀ ਸਨ।

ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬੱਕੇ ਹੋਏ ਚਿਹਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ।

ਘਰ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਚੰਦਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਉਹੀ ਸਹਿਜ ਮੁਸਕਾਨ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਗੱਸ਼ੋਈ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੇਵਾ ਸੀ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਦਿਨ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਘਰ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਚਾਚੀ ਜੀ ਤਵੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਰੋਟੀਆਂ ਲਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕੋਈ ਗੱਸ਼ੋਈ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਇਆ।

ਚਾਚੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ-

‘ਗਰਮ ਖਾਵੇਂਗਾ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਹ ਪੀਣੀ ਐ?’

ਨਾ ਕੋਈ ਔਪਚਾਰਿਕਤਾ।

ਨਾ ਕੋਈ ਬਣਾਵਟ।

ਇਹੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸੀ।

ਇਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ, ਇੱਕ ਧੀ-ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਸਿਆਣੇ, ਮਿਹਨਤੀ ਅਤੇ ਸੋਸਕਾਰੀ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਲਦੇ, ਉਹ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਬੱਚੇ ਸੁਆਥ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਦੇ, ਸਾਂਝ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।